

THE ISSUE BRIEF 5.0

BY **GREENPEACE**
South Asia

SEPTEMBER 2026

අදහස් විමසීමේ සිට චිකිත්සාව දක්වා: ශ්‍රී ලංකාවේ සාගර සහ වෙරළබඩ පාලනය තුළ ප්‍රජා හඬ “අපි සංවර්ධනයට අකමැති නැහැ, නමුත් එය සිදු විය යුත්තේ මේ විදිහට නෙවෙයි.”

කල්පිටිය ප්‍රදේශයේ ධීවර ප්‍රජා සාමාජිකයකුගේ අදහසක්

කල්පිටියේ ප්‍රජා සාකච්ඡා සහභාගිකරුවෙක්, අගෝස්තු 2026

විධායක සංක්ෂිප්තය

ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ ප්‍රජාව, ඔවුන්ට අර්ථවත් බලපෑමක් කිරීමට ඉඩක් නොලැබෙන අතර ඔවුන් යටිතල පහසුකම් සංවර්ධනය, සංචාරක ව්‍යාපාරය සහ පාරිසරික සංරක්ෂණයට අදාළ තීරණවල ප්‍රතිඵලයක් සමඟ ජීවත් වෙති. මීගමුව, රැකව, වාකරේ, විඩත්තල්ලිපි සහ කල්පිටිය යන ප්‍රදේශවල සිදුකළ ප්‍රජා සාකච්ඡා සහ ඉරණහිටු/පුනර්ත් ප්‍රදේශයේ ගම්මාන නවයක සහභාගිවන්නන් 186 දෙනෙකුගෙන් ප්‍රතිචාර මත සිදුකළ සමීක්ෂණයකට අනුව, නැවත නැවත මතුවන චිකිත්සාව පිළිබඳ පරතරයක් නිරීක්ෂණය විය: එනම්, බොහෝ විට මෙම ප්‍රජාවන් සමඟ තොරතුරු බෙදාගනු ලබන්නේ තීරණගැනීමේ ක්‍රියාවලිය අවසන් වූ පසුව වීම; තාක්ෂණික සැලසුම්කරණයේදී සෑමවිටම දේශීය පාරිසරික දැනුම අන්තර්ගත කර නොගැනීම; භාෂාමය සහ පරිපාලනමය බාධාවන් නිසා සහභාගිත්වය සීමා වීම; සහ ප්‍රජාවන්ගේ ඉඩම්, ජල මූලාශ්‍ර හා ජීවනෝපායන්ට බලපාන තීරණවලට අභියෝග කිරීමට ඔවුන්ට ඇති හැකියාව සීමිත වීම යන ගැටලුය.

මෙහි ගැටලුව වන්නේ ප්‍රජාවන් සංවර්ධනයට හෝ

සංරක්ෂණයට විරුද්ධ වීම නොවේ. නමුත් වඩාත් නිවැරදි තොරතුරු මත පදනම් වූ, වගවීමක් සහිත සහ දිගුකාලීන ජීවනෝපාය හා පාරිසරික සුරක්ෂිතතාවයට ගැලපෙන තීරණ ගැනීමේ ක්‍රියාවලියක් ඔවුන් විසින් අපේක්ෂා කරන බව සාක්ෂි මගින් පෙනී යයි. මත්ස්‍ය අස්වැන්න අඩුවීම, ධීවර භූමිත්ට වල්ල වන බලපෑම, ඉඩම් සහ වෙරළබඩ සම්පත් වෙත ඇති ප්‍රවේශය අහිමි වීම, නීති විරෝධී ධීවර කර්මාන්තයට වරෙන්ද නීතිය ක්‍රියාත්මක කිරීමේ දුර්වලතා සහ දේශගුණය සම්බන්ධයෙන් වර්ධනය වන අවිනිශ්චිතතාවය පිළිබඳව සහභාගිවන්නන් විස්තර කළේය. එමෙන්ම, ප්‍රජා අධීක්ෂණය, සම-කළමනාකරණය, ධීවර ආයතන සක්‍රීය කිරීම, කැස්බෑවුන් බිත්තර දමන ප්‍රදේශ සහ වනාන්තර ආරක්ෂා කිරීම, මුහුදු තණකොළ පුනරුත්ථාපනය, විද්‍යාත්මක දැනුම සමඟ සාම්ප්‍රදායික පාරිසරික දැනුම පද්ධතිගතව භාවිත කිරීම සහ ධීවර ප්‍රජාවන් හා රජය හෝ නියාමන ආයතන අතර තොරතුරු ගලායාමේ යාන්ත්‍රණයන් ශක්තිමත් කිරීම ඇතුළු ප්‍රායෝගික විසඳුම්ද ඔවුන් විසින් යෝජනා කරන ලදී.

මීගමුව ධීවර ප්‍රජාව, ජූනි 2026

මෙහි ප්‍රධාන සොයාගැනීම් හතරක් කැපී පෙනේ.

- පළමුව, ප්‍රජා සාකච්ඡා බොහෝ විට සහභාගිත්ව කාර්යයකට වඩා හුදෙක් දැනුවත්කරණ ලෙස සලකනු ලැබෙන බව. ප්‍රවර්තන දැන්වීම්, අවසන් අදියරේ පැවැත්වෙන රැස්වීම් සහ කාර්යබහුල නිලධාරීන් අධික වැඩ බරින් යුතු නිලධාරීන් හරහා සිදුවන සන්නිවේදනය මගින්, තීරණ වෙනස් කිරීමට බලපෑම් කළ හැකි කාලෝචිත, සුගම් හෝ ප්‍රතිඵලදායක අවස්ථාවන් බලපෑමට ලක්වූ ප්‍රජාවන්ට හිමි නොවේ.
- දෙවනුව, මෙම ආන්තිකරණය භාෂාව, භූමි අයිතිය, භූගෝලීය පිහිටීම සහ බලය මත

පදනම් වී ඇති බව. සිංහල භාෂාවෙන් පමණක් තොරතුරු ලබාදීම, සුරක්ෂිත නොවන හෝ පිළිගැනීමක් නොමැති පාරම්පරික ඉඩම් අයිතිය, පාරම්පරික ඉඩම් වෙත ඇති ප්‍රවේශය සීමා කිරීම සහ ආයතනික වශයෙන් පසුපරම් සිදු නොවීම නිසා ප්‍රජාවන්ට සමාන පදනමකින් සහභාගි වීමට ඇති හැකියාව වැළඳී යයි.

- තෙවනුව, දුර්වල සහභාගිත්වය නිසා ප්‍රායෝගික පාලනය අසාර්ථක වන බව. ප්‍රමාණවත් තරම් ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාවගේ අදහස් ලබා නොගැනීම හේතුවෙන් දුර්වල ලෙස සැලසුම් කළ යටිතල පහසුකම්,

ජලජ වගාව සහ ධීවර කර්මාන්තය අතර කළමනාකරණය නොකළ ගැටුම්, සම්පත් වෙත ඇති ප්‍රවේශය අහිමි වීම සහ නීතිය ක්‍රියාත්මක කිරීමේ පරස්පරතා ඇති වන බව සහභාගිවන්නන් විසින් පෙන්වා දෙන ලදී.

- සිව්වනුව, ප්‍රජාවන් දැනටමත් භාරකරුවන් ලෙස කටයුතු කරමින් සිටින බව. අයිතිවාසිකම් මත පදනම් වූ සහභාගිත්වය මගින් පෙරට විවිධත්ව ආරක්ෂණය, දේශගුණික අනුකූලතාවය සහ තිරසාර ජීවනෝපායන් බාධාවකින් තොරව ශක්තිමත් කළ හැකි බව ඔවුන්ගේ යෝජනා මගින් සනාථ වේ.

කල්පිටිය ධීවර ප්‍රජාව, අගෝස්තු 2026

මෙම සංක්ෂිප්ත වාර්තාව මගින් එකිනෙකට සම්බන්ධ ප්‍රතිසංස්කරණ හතරක් නිර්දේශ කරයි:

1. ජාතික අයිතිවාසිකම් පදනම් කරගත් සහභාගිත්ව සහ චිකිත්සා ප්‍රමිතියක් ස්ථාපිත කිරීම
2. භාෂාමය සහ තොරතුරු සාධාරණත්වය තහවුරු කිරීම
3. ඉඩම් හා සම්පත් අයිතිය සුරක්ෂිත කරමින් ප්‍රජා සම-කළමනාකරණ නියමු ව්‍යාපෘති ක්‍රියාත්මක කිරීම
4. ප්‍රගා විය හැකි පිළියම් සහ දේශගුණික වගවීම පිළිබඳ යාන්ත්‍රණයන් නිර්මාණය කිරීම.

එක්ව ගත් කල, මෙම ප්‍රතිසංස්කරණ මගින් ශ්‍රී ලංකාව, තීරණ ගැනීමෙන් පසු ප්‍රජාව දැනුවත් කරන ආකෘතියක සිට, තීරණ ආපසු හැරවිය නොහැකි මට්ටමට පත්වීමට පෙර ඔවුන්ගේ දැනුම, අයිතිවාසිකම් සහ දේශීය ප්‍රමුඛතාවයන් අනුව එම තීරණ සංශෝධනය කරන ආකෘතියක් වෙත ගෙන යනු ඇත. මෙහි අරමුණ සංවර්ධනය නැවැත්වීම නොවේ. සංරක්ෂණය, දේශගුණික ක්‍රියාකාරකම් සහ ඉඩම් භාවිතයේ වෙනස්කම් නීත්‍යානුකූල, තාක්ෂණික වශයෙන් නිවැරදි, සාමාජීය වශයෙන් තිරසර මෙන්ම ඒවායින් බලාපොරොත්තු වන පාරිසරික හා ආර්ථික ප්‍රතිඵල ලබා දීමට සමත් ඒවා බව තහවුරු කිරීමයි.

මේ මොහොතේ ශ්‍රී ලංකාව සිය පාරිසරික පාලනයේ තීරණාත්මක සංධිස්ථානයක සිටී. මෙරට පෙරට විවිධත්වය පිළිබඳ සම්මුතිය (CBD) සඳහා වන 7 වන ජාතික වාර්තාව සකස් කරන අතරතුර කුන්දම්-මොන්ට්‍රියල් ගෝලීය පෙරට විවිධත්ව රාමුවේ (KMGBF) ඉලක්ක සපුරා ගැනීම සඳහා ජාතික පෙරට විවිධත්ව උපායමාර්ගික ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම (NBSAP) යාවත්කාලීන කරමින් සිටින මෙම අවස්ථාවේදී, ක්ෂේත්‍රයෙන් මතුවන පැහැදිලි යථාර්ථය වන්නේ සංරක්ෂණ සහ සංවර්ධන වැඩසටහන් අසාර්ථක වන්නේ ඒවා අයිතිවාසිකම් මත පදනම් වූ චිකිත්සාවකට වඩා හුදු ක්‍රියාපටිපාටිගත සාකච්ඡාවන් මත පමණක් පදනම් වන බැවිනි.

මෙම සංක්ෂිප්ත වාර්තාව මගින් ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ කලාපය පුරා - මීගමුව (බස්නාහිර), රැකව (දකුණ), වාකරේ (නැගෙනහිර), කල්පිටිය (වයඹ), විඩත්තල්ලිපි (උතුර) - පැවැත්වූ ඉලක්කගත කණ්ඩායම් සාකච්ඡා (තධි) සහ ඉරණහිටු (උතුර) හි සිදුකළ ගුණාත්මක සමීක්ෂණයක සොයාගැනීම්, ජාතික නෛතික රාමු පිළිබඳ සමාලෝචනයක් ද සමඟ සංශ්ලේෂණය කර ඉදිරිපත් කරයි. මෙම සොයාගැනීම් මගින් පද්ධතියේ චිකිත්සා බෙදුමක් හෙළිදරව් කරයි: එනම් තීරණ ගත් පසුව පමණක් ප්‍රජාව ඒ පිළිබඳව දැනුවත් කිරීම සාමාන්‍යයෙන් සිදුවන අතර, තාක්ෂණික සැලසුම්කරණයේදී ඔවුන්ගේ සාම්ප්‍රදායික පාරිසරික දැනුම නොසලකා හරිනු ලැබෙයි. එමෙන්ම ඔවුන්ගේ ජීවනෝපායන්ට බලපාන ව්‍යාපෘති සඳහා චිකිත්සාව පළ නොකිරීමට ඔවුන්ට ඇති අයිතිය හෙතරිකව මෙන්ම ප්‍රායෝගිකව බලනොපැවැත්වේ.

“මුලින්ම අපට අපගේම ගම්මාන තුළ තිබූ අයිතිවාසිකම් අහිමි වුණා, ඊළඟට අපට අපගේ විවිධත්වය අහිමි වුණා, ඉන්පසුව අපගේ ජනාකාරික ජීවිතය වෙන තිබූ ජනවිෂය අපට අහිමි වුණා” (කල්පිටිය ඉලක්කගත කණ්ඩායම් නායකවරයාකු සාමාජිකයෙකුගේ අදහසකි)

කල්පිටිය ධීවර ප්‍රජාව, අගෝස්තු 2026

ප්‍රධාන සොයාගැනීම්:

- **පාලනයේ අසාර්ථකත්වය:** කල්පිටියේ සංචාරක කලාපවල සිට වාකරේ පශ්චාත් යුධ ප්‍රදේශ දක්වා ජීවත් වන ප්‍රජා කණ්ඩායම් වාර්තා කරන්නේ, යටිතල පහසුකම් ව්‍යාපෘති (උදා: විදුලි රැහැන් මාර්ග, වරාය) සහ කර්මාන්ත ව්‍යාපෘති අර්ථවත්ව ඔවුන්ගේ අදහස් සහ යෝජනා ලබාගැනීමකින් තොරව සිදු කෙරෙන බවයි.
- **ව්‍යුහාත්මක ආන්තිකරණය:** කල්පිටිය ප්‍රදේශයේ භාෂාමය බාධකය (සිංහල භාෂාවෙන් පමණක් ඇති නිවේදන) සහ අධික වැඩ බරින් යුතු ප්‍රාදේශීය පරිපාලනය නිසා දෙමළ භාෂාව කතා කරන ප්‍රජාවන්ට තීරණ ගැනීමේ ක්‍රියාවලියට සහභාගී වීමට නොහැකි වී ඇති අතර, එය 'අදහස් හා යෝජනා ලබාගැනීම්' යන්න හුදු ප්‍රබන්ධයක් බවට පත් කරයි. සංවර්ධන සැලසුම් සකස් කර ඇත්තේ ප්‍රජා අදහස් විමසීමකින් තොරව බව සාක්ෂි මගින් හෙළි වන අතර, "ඔවුන් අප ගැන සිතුවේ නැත... අපගේ ජීවනෝපායන් ගැනවත් සිතුවේ නැත" යන කණගාටුදායක නිගමනයට එළඹීමට ප්‍රජාවට හේතු වී ඇත.
- **පාරිසරික අර්බුදය:** විධිමත්කරනු ලබන, 1990 දශකයේදී ඉස්සන් වගාවලින් නිපදවූ අපද්‍රව්‍ය නිසා සිදුවූ දූෂණය හේතුවෙන් මඩ කකුළුවන් අස්වැන්න ශුන්‍යයට ආසන්න මට්ටමකට පහත වැටී ඇති බව වාර්තා වේ. ඉරණනිවූ නි, ප්‍රතිචාර දැක්වූවන්ගෙන් 95% ක්ම පසුගිය වසර 5 තුළ මත්ස්‍ය සම්පත අඩුවීම් සහ අස්වැන්න කුඩා වීම් වාර්තා කර ඇති අතර, එය නීති විරෝධී ට්‍රේලර් යාත්‍රා භාවිතය සහ නියාමනය නොකළ මුහුදු කුඩාලේලන් වගාව සමඟ සෘජුවම සම්බන්ධයක් පෙන්නුම් කරයි.
- **නෛතික නිඛාස:** වත්මන් 2026 ජාතික පාරිසරික (සංරක්ෂණ) පනත් කෙටුම්පත තුළ පූර්ව නිදහස් සහ තොරතුරු සහිත විකඟනාවය (ඥාන) ලබාගැනීම අනිවාර්ය කෙරෙන ප්‍රතිපාදන නොමැත. එමඟින් සංචාරක කර්මාන්තයට අදාළ ගැසට් නිවේදන හරහා ප්‍රජාවන් අවකැන්වීමට සහ අලුතින් නීතිගත කරන තෙත්බිම් ප්‍රකාශන යටතේ ඔවුන් වරදකරුවන් කිරීමට මග පෑදී ඇත.
- **දේශගුණික වගවීම:** ප්‍රමාණවත් වත්දියක් හෝ ඔරොත්තු දීමේ සැලසුම්කරණ ක්‍රියාවලියට සහභාගී වීමට අවස්ථාවක් නොමැතිව, දේශගුණික විපර්යාස නිසා සිදුවන හානි හා අලාභයන් හි (උදා: දිත්වා සුළු සුළඟ, වෙනස් වන වර්ෂාපතන රටා) වැඩිම බලපෑමට ලක්වන්නේ මෙම ප්‍රජාවන්ය.
- **විසඳුම:** ප්‍රජාවන් සංවර්ධනයට එරෙහි නැත; ඔවුන් සුරක්ෂිත භාරකාරත්වයට කැමතියි. සියලුම ජෛව විවිධත්ව සහ දේශගුණික ක්‍රියාකාරකම් සඳහා අවම ප්‍රමිතිය ලෙස පූර්ව, නිදහස් සහ දැනුවත් විකඟනාවය (FPIC) ලබාගැනීම අනිවාර්ය කරන ලෙස ඔවුහු ඉල්ලා සිටිති.

විඩන්තල්ලිවු ධීවර ප්‍රජාව, අගෝස්තු 2026

ජෛව විවිධත්වය පිළිබඳ සම්මුතිය යටතේ වන "30X30" ඉලක්ක "එනම් 2030 වන විට ස්වභාවධර්මයෙන් 30% ක විශ්වසනීය හා නීත්‍යානුකූල ආරක්ෂාවක්" සහ එලදායි දේශගුණික අනුකූලතාවයක් ළඟා කර ගැනීම සඳහා, ශ්‍රී ලංකා රජය විසින් පූර්ව, නිදහස් සහ දැනුවත් විකඟනාවය (FPIC) නෛතික වශයෙන් ස්ථාපිත කළ යුතුය. එහිදී ප්‍රාදේශීය සහ ආදිවාසී ප්‍රජාවන් හුදෙක් පාර්ශ්වකරුවන් ලෙස පමණක් නොව, ඔවුන්ගේ තුමන්හි අයිතිකරුවන් සහ ප්‍රධාන භාරකරුවන් ලෙස හඳුනාගත යුතු අතර, ව්‍යාපෘති සහ සංරක්ෂණ පියවර ආපසු හැරවිය නොහැකි මට්ටමට පත්වීමට පෙර ඔවුන්ගේ දැනුම සහ විකඟනාවය මත තීරණ සංරක්ෂණය විය යුතුය.

හැඳින්වීම:

තීරණ ගන්නා මේසයෙන් පිටතට තල්ලු වූ ස්වාභාවික භාරකරුවන්

මන්නාරම ධීවර ප්‍රජාව, අගෝස්තු 2026

ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ තීරය යනු හුදෙක් වැලි සහ මුහුදෙන් වටවූ මායිමක් පමණක් නොවේ; එය පරම්පරා ගණනාවක් පුරා එහි භාරකරුවන් ලෙස කටයුතු කළ දහස් සංඛ්‍යාත ප්‍රජාවන්ගේ හදගැස්මයි. රැකව කැස්බෑවෙන් ධීවරයට දමන තුමන්ගේ සිට ඉරණනිවූ නි මුහුදු තණකොළ පද්ධති දක්වා, ප්‍රදේශයේ ධීවරයන්, කාන්තාවන් සහ ආදිවාසී නායකයන් සතුව ස්වභාවධර්මය සමඟ සහජීවනයෙන් කටයුතු කිරීම පිළිබඳ ගැඹුරු, පාරම්පරික දැනුමක් පවතී. මෝසම් සුළං වෙනස් වන්නේ කවදාද, මත්ස්‍යයන් ධීවරයට දමන්නේ කොතැනද සහ මත්ස්‍ය සම්පත ක්ෂය නොකර අස්වැන්න නෙළා ගන්නේ කෙසේද යන්න ඔවුහු දනිති. සියවස් ගණනාවක් පුරා මෙම දැනුම දිවයිනේ ජනතාව මෙන්ම ජෛව විවිධත්වයද සුරක්ෂිත කර ඇත. නමුත් අද වන විට, මෙම භාරකරුවන්ව ඔවුන්ගේම නිවහන පිළිබඳ තීරණ ගන්නා සාකච්ඡා කාමරවලින් පද්ධතිමය වශයෙන් පිටතට තල්ලු කර දමා ඇත. ශ්‍රී ලංකාව ගෝලීය ජෛව විවිධත්ව ඉලක්ක සපුරා ගැනීමට සහ මහා පරිමාණ සංවර්ධනයන් ආකර්ෂණය කර ගැනීමට තරඟ වදින විට, කල්පිටියේ සංචාරක කර්මාන්තයට අදාළ ගැසට් නිවේදනවල සිට මන්නාරමේ සුළං විදුලි බලාගාර සහ

දකුණේ ඉස්සන් වගාවන් දක්වා සදුර්භයන් තුළ, පරිසරය පිළිබඳ හොඳින්ම දන්නා මෙම ප්‍රජාවන්ගේ හඬ නිහඬ කරමින් පවතී. තීරණ ගැනීමේ දී ඔවුන්ගෙන් අදහස් විමසනු නොලැබේ; සිදුවන්නේ දැනුම්දීමක් පමණක් වන අතර ඇතැම් විට එයද සිදු නොවේ. විධිමත්කරනු ලබන ජනතාව එම ප්‍රදේශය ආරක්ෂිත ප්‍රදේශයක් ලෙස ප්‍රකාශයට පත්කර ඇති බව දැනගත්තේ එහි මායිම් උල්ලංඝනය කිරීම සම්බන්ධයෙන් දඬුවම් ලැබීමෙන් ද පසුවය. ඔවුන්ව කොටස්කරුවන් ලෙස නොව, බාධක ලෙස සලකන බව පෙනී යයි. මෙහි ප්‍රතිඵලය වන්නේ අසාර්ථක වූ ව්‍යාපෘති, හානිය වූ පාරිසරික පද්ධති සහ තිලි වන දිළිඳුකමයි. වරායන් ඉදිකරන්නේ වැරදි දිශාවන්ට මුහුණලා ය; විදුලි රැහැන් එළන්නේ තීරණාත්මක මත්ස්‍ය ධීවරයට දමන තුමන් හරහා ය; එමෙන්ම කර්මාන්ත සඳහා වනාන්තර විලිපෙනෙළි කරන්නේ දූෂණය හැර වෙන කිසිවක් ඉතිරි නොකරමිනි. මෙම සංක්ෂිප්ත ගැටලු වාර්තාව මගින් මිගුලුව, රැකව, වාකරේ, කල්පිටිය, විඩන්තල්ලිවු (මන්නාරම) සහ ඉරණනිවූ යන ප්‍රජාවන්ගේ සෘජු සාක්ෂි ඇසුරින් ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ පාලනයේ සැබෑ කතාව හෙළි කරයි. එමඟින් ඉහළ මට්ටමේ

ප්‍රතිපත්තිමය පොරොන්දු සහ ක්ෂේත්‍රයේ යථාර්ථය අතර පවතින අන්තරායකර විරසකය හෙවත් තීරණාත්මක විකඟනාවය පිළිබඳ පරතරය නිරාවරණය කරයි. නමුත් මෙය ආන්තිකරණය පිළිබඳ කතාවක් පමණක් නොවේ; මෙය වැරදි නිවැරදි කිරීම සඳහා කෙරෙන සිහිකැඳවීමකි. ජාත්‍යන්තර අධිකරණය මෑතකදී තහවුරු කළ පරිදි, පරිසරය සුරැකීම සහ මානව හිමිකම්වලට ගරු කිරීම යනු එකක් මිස දෙකක් නොවේ. දේශගුණික අර්බුදයේ ඉදිරිපෙළ සිටින ප්‍රජාවන් යනු මුද්‍රා ගැනීමට බලා සිටින වින්දිතයන් නොවේ; සවන් දිය යුතු විසඳුම්ය. ශ්‍රී ලංකාවට තීරසාර අනාගතයක් කරා යා හැකිවන්නේ පූර්ව, නිදහස් සහ දැනුවත් විකඟනාවය (FPIC) යන්න විකල්පයක් ලෙස නොව, පදනම ලෙස තබා ගැනීම තුළින් බව මෙම සංක්ෂිප්ත වාර්තාව තර්ක කරයි. ප්‍රජාවන් වෙනුවෙන් තීරණ ගැනීම නතර කර, ප්‍රජාවන් සමඟ එක්ව තීරණ ගැනීම ආරම්භ කිරීමට කාලය පැමිණ ඇත. ජාත්‍යන්තර මාර්ගෝපදේශ මගින් පූර්ව, නිදහස් සහ දැනුවත් විකඟනාවය (FPIC) සාමාන්‍ය මහජන උපදෙස් ලබාගැනීමෙන් පැහැදිලිව වෙනස් කර දක්වයි. එක්සත් ජාතීන්ගේ මානව හිමිකම් පිළිබඳ මහ කොමසාරිස් කාර්යාලයට අනුව:

මන්නාරම ධීවර ප්‍රජාව, අගෝස්තු 2026

"නිදහස්" යන්නෙන් අදහස් කරන්නේ කිසිදු බලපෑමක්, බියගැන්වීමක් හෝ කපටි ලෙස හසුරුවාලීමක් නොමැති බවයි. "පූර්ව" යන්නෙන් අදහස් කරන්නේ යම් ව්‍යාපෘතියකට හෝ ක්‍රියාකාරකමකට අවසර දීමට හෝ ආරම්භ කිරීමට ප්‍රමාණවත් තරම් කාලයකට පෙර ප්‍රජා විකඟනාව ලබාගත යුතු බවත්, ආදිවාසී ප්‍රජාවන්ගේ අදහස් විමසීමේ/සම්මතයන්ට එළඹීමේ ක්‍රියාවලියක කාල අවශ්‍යතාවලට ගරු කළ යුතු බවත් ය. දැනුවත් යන්නෙන් අදහස් කරන්නේ අදාළ ව්‍යාපෘතියේ ස්වභාවය, ප්‍රමාණය, වේගය, ආපසු හැරවිය හැකි බව සහ පරාසය; ව්‍යාපෘතියේ අරමුණ මෙන්ම එහි කාලසීමාව; බලපෑමට ලක්වන ප්‍රදේශ; විශාලත්ව ආර්ථික, සාමාජීය, සංස්කෘතික සහ පාරිසරික බලපෑම් (අවදානම් ඇතුළුව) පිළිබඳ මූලික තක්සේරුවක්; ක්‍රියාත්මක කිරීමට සම්බන්ධ වන පිරිස; සහ ව්‍යාපෘතියට අයත් ක්‍රියාපටිපාටීන් ඇතුළත් පුළුල් පරාසයක කරුණු ආවරණය වන පරිදි තොරතුරු සැපයිය යුතු බවයි.

1. පසුබිම සහ පදනම: ශ්‍රී ලංකාව හමුවේ ඇති අභියෝග

1.1. දේශගුණික සහ ජෛව විවිධත්ව අවදානම් තත්ත්වය

ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ ප්‍රජාවන් දේශගුණික අර්බුදයේ දැඩි බලපෑමට ලක්වන කණ්ඩායම් අතර ඉදිරිපෙළ සිටිති. ක්ෂේත්‍ර වාර්තා මගින් තීව්‍ර වන පාරිසරික පීඩනයන් ලේඛනගත කරයි:

- **භෞතික බලපෑම්:** මුහුදු මට්ටම ඉහළ යාම, කරදිය අභ්‍යන්තරය ජල මූලාශ්‍රවලට ගැලීම සහ වර්ෂාපතන රටාවන් වෙනස් වීම. උදාහරණයක් ලෙස, කල්පිටිය ප්‍රදේශයේ උෂ්ණත්වය ඉහළ යාම සහ අනපේක්ෂිත මෝසම් කාලගුණයට අමතරව භූගත ජලය වඩ වඩාත් කරදිය මිශ්‍ර වී ලුණු රස වීම සහ ශාක කළු වී විනාශ වීම සහභාගිවන්නන් වාර්තා කරයි. ඉරණනිවුහි, අධික වර්ෂාව අතරතුර ජල උෂ්ණත්වය ඉහළ යාම සහ මිරිදිය ගැලීම සමුද්‍ර පීඩනයේ වාසස්ථාන අහිමි වීමට ප්‍රධාන හේතුව ලෙස ප්‍රතිචාර දැක්වුවත් විශේෂයෙන් සඳහන් කළහ.
- **ආර්ථික නොවන අලාභ:** සාම්ප්‍රදායික පාරිසරික දැනුම ක්ෂය වීම. කාලගුණ රටා අනපේක්ෂිත වන විට, ධීවර කර්මාන්තය සහ ගොවිතැන සඳහා පරම්පරා ගණනාවක් තිස්සේ භාවිතා කළ දිනදර්ශන සහ දැනුම් පද්ධතීන් බිඳ වැටේ.
- **ජීවනෝපාය ආශ්‍රිත පීඩනය:** සුළු පරිමාණ ධීවරයන් සම්පත් ක්ෂය වීම (වාණිජ ධීවර කර්මාන්තය, සංචාරක ව්‍යාපාරය සහ වාසස්ථාන විනාශ වීම හේතුවෙන්) සහ ඉහළ යන මෙහෙයුම් පිරිවැය යන දෙපසකින්ම චල්ල වන පීඩනයට මුහුණ දෙයි. විඩත්තල්හිවු හි, අතිතයේ බහුලව පැවති මඩ කකුළුවන් අපනයනය වත්මන් නිශය දක්වා පහත වැටීම මගින් ප්‍රදේශයේ ආදායම් විනාශ වී ඇති අතර, විකිනෙක මත වැටෙන ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ මායිම් මගින් පටලැවිලි ඇති කරමින් ප්‍රවේශය සීමා කරයි. බොහෝ සමීක්ෂණ ප්‍රදේශවල, වාණිජ ධීවර කර්මාන්තයෙන් චල්ලවන පීඩනය, දූෂණය සහ සම්පත් අධික ලෙස සූරාකෑම හේතුවෙන් ජීවනෝපාය

වෙරළබඩ ආදිවාසී නායක, අම්බලවැගේ නල්ලනමිඩි වේලායුදම්, ජුනි 2026

අවදානම සහ ණයගැතිභාවය වැඩි වන නිසා ධීවරයන්ට මුහුදේ වඩාත් අතට ගමන් කිරීමට සිදු වී තිබේ. ඉරණනිවු හි සමීක්ෂණ දත්තවලට අනුව, 70% පමණ පවුල් සිය ආදායම් තත්ත්වය පිරිහී ඇති බව වාර්තා කරන අතර, එමගින් බොහෝ දෙනෙකුට ධීවර තුම් වෙතත් කිරීමට හෝ සාම්ප්‍රදායික ස්ථාන අත්හැරීමට සිදු වී තිබේ.

1.2. පාලනයේ නිබැස

වේනිහාසිකව, ශ්‍රී ලංකාවේ ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ, සාගර ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ සහ පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරු අ පිළිබඳ ප්‍රවේශය ඉහළ සිට පහළට ක්‍රියාත්මක වන සහ තාක්ෂණික දැනුම කේන්ද්‍රීය වකක් විය.

- **උපදෙස් ලබාගැනීම හුදෙක් තොරතුරු බෙදා ගැනීමක් ලෙස සැලකීම:** වත්මන් නෛතික යාන්ත්‍රණයන් 'සහභාගිත්ව ක්‍රියාවලියකට' වඩා හුදෙක් 'දැනුම්දීමේ ක්‍රියාවලියක්' (උදා: පුවත්පත් දැන්වීම්) පමණක් අනිවාර්ය කරයි. උදාහරණයක් ලෙස කල්පිටිය ප්‍රදේශයේ, බොහෝ විට නිවේදන පළවන්නේ සිංහල භාෂාවෙන් පමණක් වන අතර, එමගින් දෙමළ කතා කරන ප්‍රජාවන් ආන්තිකරණය කෙරෙනු ලබයි. එමෙන්ම ගැසට් නිවේදන ක්‍රියාත්මක කිරීමෙන් පසුව පුවත්පත් හරහා පමණක් වී බව දැනගැනීමට ලැබෙන බව ධීවරයෝ පවසති: "අපට තොරතුරු ලැබෙන්නේ දැඩි ප්‍රමාදයකින් පසිසෙ... ඒ වනවිටත් ඒ තීරණ ක්‍රියාත්මක වෙලා ඉවරයි."
- **'බලකොටු සංරක්ෂණ' (Fortress Conservation) අවදානම:** ආරක්ෂණ විධිවිධාන නොමැතිව, 2030 වන විට ගොඩබිම සහ මුහුදෙන් 30% ක් ආරක්ෂා කිරීම සඳහා වන ගෝලීය තල්ලුව මගින් ප්‍රජාවන් පිටුදකින සංරක්ෂණ ක්‍රමවේදයන් (හරිත පැහැරගැනීම්) ව්‍යාප්ත වීමේ අවදානමක් පවතී. එහිදී ප්‍රජාවන්ගේ විකභතාවයකින් තොරව කලාපීය ඉලක්ක

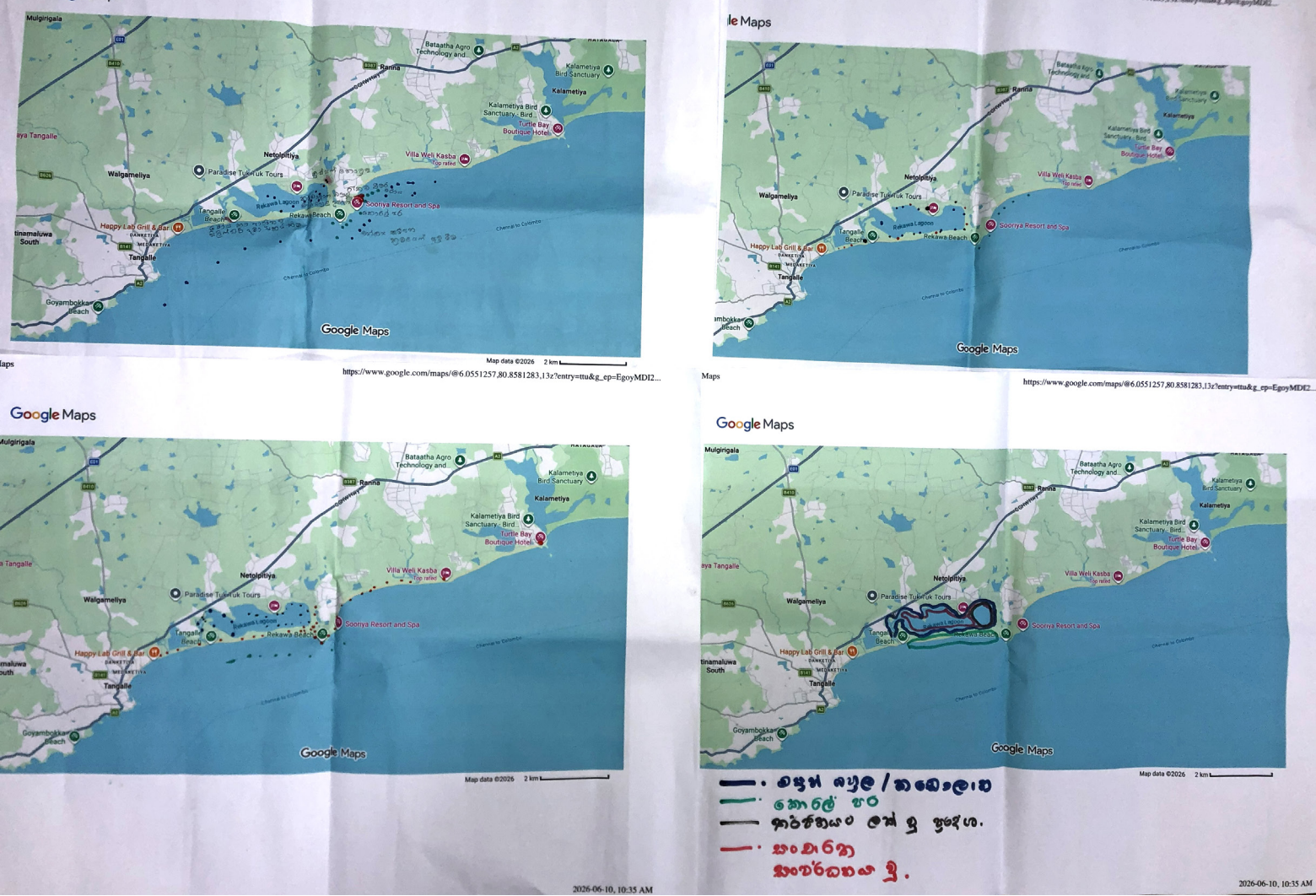
රැකව ධීවර ප්‍රජාව, ජුනි 2026

සපුරා ගැනීම සඳහා ඔවුන්ව අවතැන් කරනු ලබයි. විඩත්තල්හිවු 2016 දී ආරක්ෂිත කලාපයක් ලෙස ගැසට් කරන ලද නමුත්, ඒ බව ප්‍රජාව දැනගත්තේ 2019 දී පුවරු සවි කිරීමෙන් පසුවය.

1.3. අවස්ථාව: NBSAP සහ CBD වාර්තාකරණය

ශ්‍රී ලංකාවේ ජාතික ජෛව විවිධත්ව උපායමාර්ගික ක්‍රියාකාරී සැලැස්මෙහි දැනට සිදු කෙරෙන සංශෝධන සහ 7 වන ජාතික වාර්තාව සකස් කිරීම මගින් මෙම ගමන් මග නිවැරදි කිරීම සඳහා පැහැදිලි අවස්ථාවක් උදාකර දෙයි. පූර්ව, නිදහස් සහ දැනුවත් විකභතාවය අනිවාර්ය අංගයක් ලෙස විකතු කිරීම යනු හුදෙක් මානව හිමිකම් වගකීමක් පමණක් නොව, එය ඵලදායී සංරක්ෂණයක් සඳහා වන වැදගත් පූර්ව අවශ්‍යතාවයකි. ගෝලීයව මෙන්ම දේශීයවද සනාථ වී ඇති පරිදි, දේශීය ප්‍රජාවන් සංරක්ෂණයට වරෙන් වන විට එය අසාර්ථක වන අතර, ඔවුන් ඊට නායකත්වය දෙන විට එය සාර්ථක වේ.

2. පර්යේෂණ ක්‍රමවේදය: ප්‍රජා හඬට සවන්දීම

රැකව ධීවර ප්‍රජාව, ජුනි 2026

මෙම සංක්ෂිප්ත වාර්තාව පදනම් වී ඇත්තේ සහභාගිත්ව ක්‍රියාකාරී පර්යේෂණ ක්‍රමවේදය මත වන අතර, ඊට අවකාශීය සිතියම්ගත කිරීම ගුණාත්මක විමර්ශන, සංඛ්‍යාත්මක දත්ත සහ ආයතනික විශ්ලේෂණයන් අන්තර්ගත වේ.

- **ප්‍රවේශය:** සහභාගිත්ව ප්‍රජා සිතියම්ගත කිරීම, බහු-පාර්ශ්වකරුවන්ගේ ඉලක්කගත කණ්ඩායම් සාකච්ඡා , ප්‍රධාන තොරතුරු දායකයින් සමඟ සම්මුඛ සාකච්ඡා සහ ව්‍යුහගත සාමාජීය-ආර්ථික සමීක්ෂණයකින් සමන්විත අනුක්‍රමික මිශ්‍ර-ක්‍රමවේද සැලසුමකි.
- **ස්ථාන:**
 - ❖ **ඉලක්කගත කණ්ඩායම් සාකච්ඡා අවසන් කළ ප්‍රදේශ:** මීගමුව (බස්නාහිර), රැකව (දකුණ), වාකරේ (නැගෙනහිර), කල්පිටිය (වයඹ), විඩත්තල්හිවු (මන්නාරම, උතුර).
 - ❖ **සමීක්ෂණ අවසන් කළ ප්‍රදේශ:** ඉරණනිවු/පුනර්ත් කොට්ඨාසයේ (උතුර) ගම්මාන 9 ක් පුරා.
- **සහභාගිවන්නන්:** එක් ඉලක්කගත කණ්ඩායම් සාකච්ඡාවක් සඳහා 6 දෙනෙකුගේ සිට 32 දෙනෙකු දක්වා සහභාගිවන්නන් පිරිසක් සහ සමීක්ෂණය සඳහා ප්‍රතිචාර දැක්වුවන් 186 දෙනෙකු සම්බන්ධ වූ අතර, ඊට සුළු පරිමාණ ධීවරයන්, කාන්තාවන්, තරුණයන් සහ ආදිවාසී නායකයන් ඇතුළත් විය.
- **ආචාරධර්මික රාමුව:** පර්යේෂණයට පෙර සමූහ, පූර්ව, නිදහස් සහ දැනුවත් විකභතාවය ලබා ගන්නා ලදී. දත්තවල අයිතිය සහ හිමිවිත සාක්ෂි භාවිතය තහනම් කිරීමේ අයිතිය ප්‍රජාව සතුව පවතී.

මගමුව ධීවර ප්‍රජාව, ජුනි 2026

ඉලක්කගත කණ්ඩායම් සාකච්ඡා මගින් ප්‍රජා අත්දැකීම්, දේශීය පාරිසරික දැනුම, ජීවනෝපාය ගැටලු සහ ආරක්ෂිත කලාප පාලනය හා පාරිසරික වෙනස්කම් පිළිබඳ ඔවුන්ගේ අදහස් ලේඛනගත කරන ලදී. සහභාගිවන්නන් 1970 දශකයේ සිට සිදු වූ චේතිනාසික සහ වර්තමාන වෙනස්කම් පිළිබඳව අදහස් දක්වන ලදී. ඊට ධීවර කර්මාන්තයේ වෙනස්කම්, මත්ස්‍ය සම්පත, කොරල්පර, කඩොලාන, ජලය සඳහා ප්‍රවේශය, කාලගුණ රටා, වෙරළ ඩාදනය, ජීවනෝපායන් මෙන්ම ප්‍රදේශයේ සිදුවූ සාමාජීය-ආර්ථික හා දේශපාලනික වෙනස්කම් ඇතුළත් විය. චේතිනාසික කාලරේඛාවක් භාවිත කරමින් සන්නද්ධ හා දේශපාලනික ගැටුම්වල බලපෑම, ධීවර හා වෙරළබඩ ජල ප්‍රවේශ සීමා කිරීම්, සුනාමි සහ සුළි සුළං වැනි දරුණු කාලගුණික සිදුවීම්, නියඟය, ඉස්සන් වගාව ව්‍යාප්ත වීම සහ ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ පිහිටුවීම ඇතුළු ප්‍රධාන වෙනස්කම් හඳුනා ගන්නා ලදී.

තවද, වෙරළබඩ පාරිසරික පද්ධති මගින් ධීවර කර්මාන්තයට, ආහාර සුරක්ෂිතතාවයට, සාම්ප්‍රදායික චාරිත්‍රවලට සහ ගෘහස්ථ ජීවනෝපායන්ට ලැබෙන දායකත්වය ඇතුළු වාසි පිළිබඳවද සාකච්ඡා කෙරිණි. ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ කළමනාකරණයේ පවතින ගැටලු, විනම් සීමිත ලෙස අදහස් විමසීම, අපහැදිලි මායිම්, දුර්වල ලෙස නීතිය ක්‍රියාත්මක කිරීම, අසම්පූර්ණ තොරතුරු බෙදාහැරීම, රාජ්‍ය සහයෝගය ප්‍රමාණවත් නොවීම සහ ප්‍රජාවන් හා තීරණ ගන්නන් අතර ඵලදායී පැමිණිලි හා ප්‍රතිපෝෂණ යාන්ත්‍රණ නොමැතිකම පිළිබඳව ඔවුහු පැහැදිලි කළහ. එමෙන්ම වෙරළබඩ පාරිසරික පද්ධති සුරැකීම සහ පුනරුත්ථාපනය සඳහා කඩොලාන ප්‍රදේශයේ සිට මුහුද දෙසට මීටර් 100 ක සීමාවක් තුළ ධීවර කටයුතු තහනම් කිරීමට පොදු එකඟතාවයකට පැමිණීම වැනි, ප්‍රජාව විසින්ම ඉදිරිපත් කළ විසඳුම් රැසක් හඳුනා ගන්නා ලදී.

ඊට විකල්ප ජීවනෝපාය අවස්ථා, ධීවර දැල් කළමනාකරණය, දැල් අලුත්වැඩියාව සඳහා කාන්තා සහභාගිත්වය, සහ අධීක්ෂණය හා සම-කළමනාකරණය සඳහා ප්‍රජා සහභාගිත්වය ඇතුළත් විය. මත්ස්‍ය සම්පත වැඩි දියුණු කිරීම සඳහා මත්ස්‍ය අභිජනන ප්‍රදේශ ආරක්ෂා කිරීම, ඉන්දීය ධීවර යාත්‍රා ශ්‍රී ලංකා මුහුද සීමාවට ඇතුළුවීම වැළැක්වීමට ධීවර මායිම් ලකුණු කිරීම සහ පතුල හාරා මසුන් ඇල්ලීම වැනි නීති විරෝධී ක්‍රියාවලට විරෝධීව දැඩි පියවර ගැනීම වැනි විසඳුම්ද යෝජනා විය. ඇතැම් අවස්ථාවලදී, ඉඩම්, ජල ප්‍රවේශය සහ ජීවනෝපාය අයිතිවාසිකම් උදෙසා මානව හිමිකම් සහ රාජ්‍ය බලධාරීන් වෙත යොමු වීමටද ප්‍රජාවන් කටයුතු කරයි. තවත් සමහරු තමන් මත යැපෙන ස්වභාවධර්මයේ ආරක්ෂාව, ආශීර්වාදය සහ හොඳ අස්වැන්නක් ලබාගැනීම සඳහා පාරම්පරික ඇදහීම් සහ චාරිත්‍ර චාරිත්‍ර අනුගමනය කරති.

ඉරණහිවු ධීවර ප්‍රජාව, ජුනි 2026

මෙම ක්‍රමවේදයේදී ප්‍රජා හඬ, සෑබෑ ජීවන අත්දැකීම් සහ දේශීය හා ආදිවාසී දැනුමට මුල් තැන දෙන ලදී. ප්‍රජා ඉඩම්, ජල මූලාශ්‍ර සහ ජීවනෝපායන්ට බලපාන තීරණ ගැනීමේදී අදහස් හා යෝජනා ලබාගැනීම සහ නියෝජනය පිළිබඳ අත්දැකීම් ද පරීක්ෂා කරන ලද අතර, එමගින් පූර්ව, හිදුනස් සහ දැනුවත් චිකිත්සාවට අදාළ වටිනා අදහස් ලැබිණි. මෙම සංක්ෂිප්ත වාර්තාවේ ඉදිරිපත් කර ඇති සොයාගැනීම් සහභාගිවන්නන්ගේ නිරීක්ෂණ නිරූපණය කරන අතර, ඒවා ගුණාත්මක සහ සහභාගිත්ව අධ්‍යයන ප්‍රවේශයකින් ලබාගත් ප්‍රජා අත්දැකීම් ලෙස කියවිය යුතුය. ඉරණහිවු/පුනරින් ප්‍රදේශයේ සිදුකළ සාමාජීය-පාරිසරික සම්බන්ධතා රැස්කරගත් තොරතුරු සංඛ්‍යාත්මක දත්ත විශ්ලේෂණය මත පදනම් වේ.

ස්ථාන අනුව ඉලක්කගත කණ්ඩායම් සාකච්ඡා සහ සාමාජීය-පාරිසරික සම්බන්ධතා ආවරණය

වාර්තාවේ සාක්ෂි පදනමට ඇතුළත් වෙරළබඩ සහ කලපු මත යැපෙන ප්‍රජාවන්

ස්ථානය	පළාත	සහභාගිවන්නන් / ප්‍රතිචාර දැක්වූවන්	ප්‍රධාන නියෝජනය
මගමුව	බස්නාහිර	23	ධීවරයන්, කාන්තාවන්, සිවිල් සංවිධාන
රැකව	දකුණ	30	ධීවරයන්, කාන්තාවන්, තරුණයන්, සංරක්ෂණ කණ්ඩායම්
වාකරේ	නැගෙනහිර	6	ආදිවාසී ප්‍රජාව, ධීවරයන්, කාන්තාවන්, නායකයන්
කල්පිටිය	වයඹ	32	ධීවරයන්, කාන්තාවන්, තරුණයන්, ජීවනෝපාය කණ්ඩායම්
විඩන්තල්හිවු	උතුර	11	ධීවරයන් සහ ප්‍රජා නියෝජිතයන්
ඉරණහිවු	උතුර	සම්මුඛ සාකච්ඡා 186; ගෘහස්ථ සම්බන්ධතා 102	ධීවරයන්, ජලජ වගාවේ නියුතු පවුල්, කාන්තාවන්, වරුමයිතිවු ධීවර ප්‍රජාව

මූලාශ්‍රය: FGD ක්ෂේත්‍ර සටහන් සහ උතුරු මන්නාරම/ඉරණහිවු මූලික වාර්තාව, | අදියර " 2026 සැප්තැම්බර්.

3. සොයාගැනීම්: ක්ෂේත්‍රයේ සැබෑ යථාර්ථය

පහත දැක්වෙන සොයාගැනීම් මගින් අවසන් කර ඇති සියලු ඉලක්කගත කණ්ඩායම් සාකච්ඡා වල දත්ත සංශ්ලේෂණය කර දක්වයි. ඒවා විවිධ භූ-දේශපාලනික සන්දර්භයන් තුළ දක්නට ලැබෙන එකම ආකාරයේ ආන්තිකරණ රටාවන් පෙන්නුම් කරයි. විවිධ ස්ථානවල යාන්ත්‍රණයන් වෙනස් වුවද, තීරණ යනු සැබවින්ම කලින් තීරණය කර අවසන් වූ ඒවා බව ප්‍රජාව විස්තර කළහ.

මොඩියුලය 1: වත්මන් යථාර්ථය සහ අවබෝධය

වාකරේ ධීවර ප්‍රජාව, ජුනි 2026

- පාරිසරික තර්ජනයන් පිළිබඳව ප්‍රජාවන් සතුව ඉහළ අවබෝධයක් පවතින අතර, නිශ්චිත කාර්මික ව්‍යාපෘති සහ පාරිසරික හානිය අතර ඇති සම්බන්ධය තේරුම් ගැනීමට ඔවුන්ට හැකියාව ඇත.
- **මීගමුව:** සහභාගිවන්නන් විසින් වරාය නගරය (ජදරවි ක්ෂේත්‍රය) සඳහා වැලි ගොඩදැමීම, එක්ස්ප්‍රස් පර්ල් (ඩ-ජැරි ජර්ක) නෞකා ආපදාව සහ අධිවේගී මාර්ග ඉදිකිරීම, මත්ස්‍ය අස්වැන්න අඩුවීමට සෘජුවම සම්බන්ධ බව ප්‍රකාශ කළහ. තවද, දැනට පවතින සහ යෝජිත සංචාරක ව්‍යාපාරික ක්‍රියාකාරකම් දේශීය ප්‍රජාවගේ ධීවර කටයුතුවලට සෘජුවම බලපෑම් එල්ල කරයි.
 - **රැකව:** ප්‍රජාවන් විසින් පැහැදිලි වේගවත්ව කාලරේඛාවක් හඳුනා ගන්නා ලදී: 1980 දශකයේ පැවති බහුල මත්ස්‍ය අස්වැන්න, සුනාමියෙන් පසු ඇතිවූ බිඳවැටීම, සහ පාලම් හා වරාය ඉදිකිරීම මෙන්ම නියාමනය නොකළ ඉස්සන් වගාව නිසා සිදුවූ දරුණු පහත වැටීම ඒ අතර වේ.
 - **කල්පිටිය:** සහභාගිවන්නන් විසින් සංචාරක ව්‍යාපාරයේ ව්‍යාප්තිය (2008 සිට ගැසට් කර ඇති), වාණිජ ධීවර කටයුතු සහ දූෂණය හේතුවෙන් සුළු පරිමාණ ධීවර කර්මාන්තය මුහුදේ වඩාත් ඈතට තල්ලු වීම, මහා පරිමාණ යටිතල පහසුකම් (ජලාශ්‍රිත/මුහුදු යට වීදුලි රැහැන්), ජෛව විවිධත්වයෙන් පොහොසත් තෙත්බිම්වලට කුණු කසළ බැහැර කිරීම මෙන්ම ඉඩම් ප්‍රවේශය අහිමි වීම සහ කේබල්වලින් පිටවන තාපය නිසා සාගර පාරිසරික පද්ධතියට සිදුවන හානිය පිළිබඳ බිය ඉස්මතු කරන ලදී.
 - **වාකරේ:** ආදිවාසී නායකයන් විසින් මූලික පැවැත්ම පිළිබඳ අර්බුදයක් ඉස්මතු කළ අතර, එහිදී වනාන්තර විනාශය සහ ඉඩම් අත්පත් කර ගැනීම නිසා ස්වාභාවික සම්පත් වෙත

- ප්‍රජාවට ඇති ප්‍රවේශය සීමා වී ඇති අතර, එමගින් සාම්ප්‍රදායික ජීවනෝපාය පද්ධති සහ පාරම්පරික අයිතිවාසිකම්වලට තර්ජන එල්ල වී ඇත. සංචාරක ව්‍යාපාරය සහ අනෙකුත් සංවර්ධන කටයුතු නිසා කඩොලාන සහ වෙරළබඩ ශාක විලීපෙනෙලී වන බවටත්, එමගින් ධීවර කර්මාන්තයට සහාය වන සහ වෙරළ තීරය ආරක්ෂා කරන පාරිසරික පද්ධති හානිය වන බවටත් ප්‍රජාව කනස්සල්ල පළ කළහ. එමෙන්ම, විනාශකාරී හෝ අනවසර ක්‍රමවේද ඇතුළු නීති විරෝධී ධීවර කටයුතු ස්ථාවර නීති ක්‍රියාත්මක කිරීමකින් තොරව ඉදිරියටම සිදුවන බව වාර්තා විය.
- **විඩන්තල්ලිවු:** ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ ආසන්නයේ ජීවත්වන ප්‍රජාවන් පිටස්තරයන්ගෙන් සහ අසල්වැසි රටවලින් එල්ල වන නීති විරෝධී ධීවර තර්ජනවලට මුහුණ දෙන්නේ නිසි නියාමනයක් හෝ බලධාරීන්ගෙන් උපකාරයක් නොමැතිවය " බලධාරීන් කරන්නේ කඩොලාන වනාන්තර ප්‍රදේශය තුළ ඉස්සන් වගාවට සහාය වීමයි. එමගින් ප්‍රජාවට විකල්ප විසඳුමක් නොමැතිව ස්වාභාවික සම්පත් භාවිතය සීමා වේ. වෙරළබඩ ධීවරයන් මඩ කකුළුවන් අස්වැන්න බිඳවැටීමට ඉස්සන් වගාවෙන් සිදුවන රසායනික දූෂණය සෘජුවම සම්බන්ධ බව ප්‍රකාශ කරයි.
 - **ඉරණහිවු (සමීක්ෂණය):** සංඛ්‍යාත්මක දත්ත මගින් පාරිසරික බිඳවැටීම පිළිබඳ පුළුල් අවබෝධය සනාථ කරයි. ප්‍රතිචාර දැක්වූවන්ගෙන් 95% ක්ම වසර 5 කට පෙර පැවති තත්ත්වයට වඩා සාගර ජීවී ගහණය මේ වන විට අඩු වී ඇත බව පිළිගන්නා අතර, ඊට සෘජුවම බලපාන හේතු ලෙස නීති විරෝධී ට්‍රෝලර් යාත්‍රා භාවිතය සහ මුහුදු කුඩැල්ලන් වගාවන් ව්‍යාප්ත වීම පෙන්වා දෙයි.

මොඩියුලය 2: පාලන නිඩැස - අදහස් හා යෝජනා ලබාගැනීම සහ එකඟතාවය

- සියලු ප්‍රදේශවලින් ලැබුණු පොදු සොයාගැනීම් වන්නේ, පරිපාලනමය අසාර්ථකත්වයන් හේතුවෙන් තීව්‍ර වී ඇති අර්ථවත් සහභාගිත්වයක අඩුවයි.
- **තීරණය කිරීම, දැනුම්දීම, සාධාරණීකරණය කිරීම:** රැකව ප්‍රදේශයේ ධීවර වරාය ඉදිකර ඇත්තේ භාවිත කළ නොහැකි වන පරිදි දියකඩනය වැරදි දිශාවට යොමු වන ලෙසයි. ධීවරයෝ මෙසේ පවසති: "ඔවුන් අප සමඟ කිසිසේත්ම කතා කළේ නැතැ. ඔවුන් කළේ කෙලින්ම විය ඉදිකිරීම විතරයි." විඩන්තල්ලිවු හි ප්‍රජාව පවසන්නේ ආරක්ෂිත ප්‍රදේශය පිළිබඳව තමන්ට "ප්‍රමාණවත් ලෙස දැනුම් නොදුන්" බවයි. නිසි උපදෙස් ලබාගැනීමක් සිදු වීමටත් පෙර බලධාරීන් සීමා මායිම් උල්ලංඝනය කිරීම සම්බන්ධයෙන් ගම්වාසීන් අත්අඩංගුවට ගැනීම ආරම්භ කර තිබුණි.
 - **පරිපාලනමය සහ භාෂාමය බාධක:** කල්පිටියේ පාලන නිඩැස ව්‍යුහාත්මක එකකි. ග්‍රාම නිලධාරීන් අධික ලෙස වැඩ බරින් යුක්ත වීම (පුද්ගලයන් 600-800 අතර පිරිසකට සේවය

- කිරීම) සහ බොහෝ විට හමු වීමට වෙලාවක් නොමැති වීම සහභාගිවන්නන් ගැටලු ලෙස සඳහන් කළහ. වඩාත්ම තීරණාත්මක කරුණ වන්නේ, වැදගත් තොරතුරු බොහෝ විට සිංහල භාෂාවෙන් පමණක් සන්නිවේදනය කිරීමයි. එමගින් දෙමළ භාෂාව පමණක් භාවිත කරන ප්‍රජා සාමාජිකයන්ට ජයගත නොහැකි බාධාවක් නිර්මාණය වේ. "ප්‍රජාවන් (...) සහ ඉහළ මට්ටමේ තීරණ ගන්නන් අතර සන්නිවේදනය ඉතා දුර්වල බව හැඟෙනවා" යැයි සහභාගිවන්නන් සඳහන් කළේය.
- **පශ්චාත් යුධ අවතැන් වීම:** වාකරේ හි ගැටලුව හමුදාකරණය වී ඇත. ඉඩම් අයිතිවාසිකම් සම්බන්ධයෙන් ජනාධිපතිවරයා කිහිප වතාවක් හමු වූ හමුත් ඒ පිළිබඳව කිසිදු පසු විපරමක් සිදු නොවූ බව ආදිවාසී නායකයෝ වාර්තා කරති. වනජීවී/වනසංරක්ෂණ සහ පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තු මගින් පාරම්පරික ඉඩම් වෙත ඇති ප්‍රවේශය සක්‍රීයව අවහිර කරනු ලබයි. ඊට අමතරව, එකඟතා ක්‍රියාවලීන්හිදී තමන්ගේ

- කැමැත්ත හෝ අයිතිය ප්‍රකාශ කිරීමට ඇති හැකියාවද සීමා වී ඇත. ගැටුම් පැවති සමයේදී විවිධ පාර්ශවයන්ගේ පීඩාවට ලක්වීම නිසා, බලධාරීන්ගෙන් ප්‍රශ්න කිරීම ආරක්ෂිතද යන්න පිළිබඳව ප්‍රජා සාමාජිකයන් තුළ තවමත් අවිනිශ්චිතතාවයක් පවතී. වය වසර ගණනාවක් පුරා පැවති යුද්ධයේ මතකයන් තුළ මුල් බැසගත් මෙන්ම, වනාන්තරයේ සිදුවන ක්‍රියාකාරකම් පිළිබඳ තොරතුරු සෙවීම නිසා එල්ල වූ මරණීය තර්ජන ඇතුළු මෑතකාලීන බියගැන්වීම් මගින් තවදුරටත් තහවුරු වූවකි.
- **නීති ක්‍රියාත්මක කිරීමේ රක්තකය:** ඉරණහිවු හි, නීති විරෝධී ඩයිනමයිට් භාවිතය සහ ආලෝක ධාරා යොදාගෙන මසුන් ඇල්ලීම ප්‍රධාන තර්ජන ලෙස ප්‍රජාවන් හඳුනාගෙන තිබුණද, ප්‍රතිචාර දැක්වූවන්ගෙන් 85% ක්ම රජයේ නීතිය ක්‍රියාත්මක කිරීමේ පූර්ණ අඩුවක් පෙන්වා දුන්නේය. එමෙන්ම ඒවා නතර කිරීමට තමන්ට නොහැකි බවත්, වනාම රාජ්‍ය මැදිහත්වීමක් සිදුවිය යුතු බවත් ප්‍රකාශ කළේය.

මොඩියුලය 3: බලය, බාධක සහ ඉඩම් නීතිකමේ අනාරක්ෂිතාවය

- **සංචාරක ව්‍යාපාරය සහ ඉඩම් නීතිකම:** මීගමුව සහ කල්පිටිය ප්‍රදේශවල සංචාරක ව්‍යාපාරයේ වර්ධනය ඉඩම් සහ ස්වාභාවික සම්පත් වෙත ඇති ප්‍රවේශය අහිමි වීමට සෘජුවම හේතු වී ඇත. වේගවත්වන තමන්ගේ ජීවනෝපායන් සුරැකි ඉඩම් සම්බන්ධයෙන් තීරණ ගැනීමේ වැඩි බලයක් ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාවන්ට හිමිවිය යුතු බව සහභාගිවන්නෝ ප්‍රකාශ කළහ.
- **ඉඩම් නීතිකම බාධාවක් ලෙස:** වාකරේ හි, විධිමත් ඉඩම් ඔප්පු නොමැතිකම එහි ජනතාවට එරෙහි ආයුධයක් කරගෙන ඇත. පුද්ගලික වගාවන් සඳහා ආදිවාසී ප්‍රජාවන් ඔවුන්ගේ පාරම්පරික ඉඩම්වලින් විතැන් කරමින් රාජ්‍යය විසින් වනජීවී/වනසංරක්ෂණ ඉඩම් අයිති කර ගනී.
- **ආන්තිකරණ දේශපාලන ආර්ථිකය:** රැකව හි, දූෂිත යැයි සැලකෙන නිලධාරීන්ගේ සහාය ඇතිව දේශීය නියාමනයන් මඟහැර දේශපාලන අනුග්‍රහය සහිතව වසර 30 ක ඉස්සන් වගා කොන්ත්‍රාත්තුවක් ලබා දී ඇත.
- **යටිතල පහසුකම් නිසා මතුවන අවදානම:** කල්පිටියේදී, මුහුදු යටින් එළන ලද වීදුලි රැහැන් ව්‍යාපෘතියේ තාප උත්පාදනය නිසා සාගර

- සම්පත්වලට බලපෑමක් සිදුවන්නේද යන්න සහ විකල්ප මාර්ග කෙරෙහි අවධානය යොමු නොකිරීම පිළිබඳව සහභාගිවන්නෝ ප්‍රශ්න කළහ. ජීවිත සහ ජීවනෝපායන් අවදානමේ හෙලන්නේ නම් එම ව්‍යාපෘති "සංවර්ධනය" ලෙස නොසැලකිය යුතු බව ඔවුහු අවධාරණය කළහ.
- **නීතිය ක්‍රියාත්මක කිරීමේ නිඩැස:** විඩන්තල්ලිවු හි හෙක්ටයාර් 29,180 ක ආරක්ෂිත ප්‍රදේශය අධීක්ෂණය කරනු ලබන්නේ නිලධාරීන් දෙදෙනෙකු පමණක් බව වාර්තා වන අතර, එමගින් බලධාරීන්ට පොරෙන් සිදුවන පතුල හාරා මසුන් ඇල්ලීම සහ ඩයිනමයිට් භාවිතය ශීඝ්‍රයෙන් සිදු වේ.
 - **මුහුදු කුඩැල්ලන් වගාව ආශ්‍රිත ගැටලු:** ඉරණහිවු හි සංකීර්ණ බාධාවක් මතුවී ඇත්තේ මුහුදු කුඩැල්ලන් වගාව ඇතැමෙකුට ආදායමක් ගෙන දෙන හමුත්, වය තවත් පිරිසකට ජීවනෝපාය සලසන මුහුදු තණකොළ පද්ධති භෞතිකව විනාශ වීමට හේතු වන බැවිනි. පාලන රාමුවක් නොමැතිකම නිසා වගාකරුවන් තණකොළ මත ඇවිදීම සහ කුඩු සවි කිරීම සිදු කරන බවත්, වය ප්‍රජාව තුළ අභ්‍යන්තර ගැටුම්වලට මග පාදන බවත් ප්‍රතිචාර දැක්වූවෝ සඳහන් කළහ.

රැකව ධීවර ප්‍රජාව, ජුනි 2026

මොඩියුලය 4: සුර්ව, නිදහස් සහ දැනුවත් එකඟතාවය (ආරක්ෂා) පරීක්ෂා කිරීම "සැබෑ එකඟතාවය" කෙබඳුද?

එකඟතාවය යනු කුමක්දැයි ඇසූ විට, ප්‍රජාවන් විය ප්‍රායෝගිකව අර්ථ දැක්වූහ:

- **සුගම් තොරතුරු:** කල්පිටියේදී, එකඟතාවය ලබා ගැනීමට නම් තොරතුරු සිංහල සහ දෙමළ යන භාෂා දෙකෙන්ම පැවැත්විය යුතු අතර, විනිවිදභාවය සහ සම්මුඛ කිරීම වැඩිදියුණු කිරීමට විශ්වාසදායක දේශීය සමිති (ධීවර, කාන්තා සහ ගම්මාන

කණ්ඩායම්) හරහා ඒවා ලබා දිය යුතුය.

- **තාක්ෂණික තහවුරු කිරීම:** තිරණ ආපසු හැරවිය නොහැකි මට්ටමට පත්වීමට පෙර, දේශීය දැනුම මගින් ව්‍යාපෘති සැලසුම් තහවුරු කිරීම අවශ්‍ය වේ "උදාහරණ ලෙස රැකව හි වරාය පිහිටුවීම, කල්පිටියේ විදුලි රැහැන් මාර්ග, වාකරේ හි සංචාරක ව්‍යාපාරය සඳහා කඩොලාන විලිපෙහෙළි

කිරීම, සහ විධිත්තලිතිවූ හි ප්‍රජා ඉඩම් හා ජලයට බලපාන ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ නම් කිරීම හා කළමනාකරණය.

- **තහනම් කිරීමේ අයිතිය:** යටිතල පහසුකම් ව්‍යාපෘති මගින් ජනතාවට හෝ පරිසරයට පිළිගත නොහැකි අවදානමක් ඇති කරන්නේ නම් ඒවා ඉදිරියට නොයා යුතු බව ප්‍රජාව ප්‍රකාශ කරති.

- **සම-කළමනාකරණය සහ නීතිය ක්‍රියාත්මක කිරීම:** එකඟතාවය යනු ක්‍රියාකාරීත්වයයි. ඉරණනිවූ හි සමීක්ෂණයට ප්‍රතිචාර දැක්වූවන්ගෙන් 65% ක්ම නීති විරෝධී ක්‍රියාකාරකම් නතර කිරීමට රජය සමඟ එක්ව කටයුතු කරන සම-කළමනාකරණ පද්ධතියක් ඉල්ලා සිටියහ.

රැකව ධීවර ප්‍රජාව, ජුනි 2026

මොඩියුලය 5: විසඳුම් සහ ප්‍රජා භාරකාරත්වය

ප්‍රජාවන් "විනාශකාරයන්" ලෙස නිරූපණය කරන මතයට පටහැණිව, ඔවුන් පැහැදිලි විසඳුම් ඉදිරිපත් කරන සක්‍රීය භාරකරුවන් විය හැකි බව සොයාගැනීම් පෙන්වා දෙයි.

- **කල්පිටිය:** වාණිජ හා සංචාරක පීඩනයන්ගෙන් සාම්ප්‍රදායික ධීවරයන් ආරක්ෂා කරන සංයුක්ත ධීවර ප්‍රතිපත්තියක් සහභාගිවන්නන් ඉල්ලා සිටියහ. කාන්තාවන් විසින් කළමනාකරණය කරනු ලබන දැල් ප්‍රතිවක්‍රීකරණ වැඩසටහන්, තරුණයින් සඳහා වෘත්තීය පුහුණුව සහ භූගත ජලය දූෂණය වීම අඩු කිරීම සඳහා සාම්ප්‍රදායික කෘෂිකර්මාන්තයට ඉඩම් ප්‍රවේශය හැවරන ලබා දීමද යෝජනා විය.
- **මීගමුව:** ධීවර කාන්තා කණ්ඩායම් ජ්‍යෙෂ්ඨත්ව අපද්‍රව්‍ය එකතු කර ප්‍රතිවක්‍රීකරණය සඳහා යැවීමේ මූලපිරීම් කිහිපයකට නායකත්වය දෙති.
- **රේකව:** ප්‍රජාව සක්‍රීයව කැස්බෑ ඩිත්තර දමන ස්ථාන ආරක්ෂා කරන අතර නියාමනය කළ ඉස්සන් වගාවක් වෙනුවෙන් පෙනී සිටිති.

- **වාකරේ:** ආදිවාසී සිරිත් විරිත්වලට වනාන්තර ආරක්ෂා කිරීමේ ප්‍රජා චාරිත්‍ර සහ ස්වාභාවික පළිබෝධ පාලනය ඇතුළත් වේ.
- **විඩන්තල්ලි:** සහභාගිවන්නන් සම-කළමනාකරණය සඳහා දැඩි කැමැත්තක් පළ කළ අතර අධීක්ෂණය සහ නීතිය ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී රජයේ සහයෝගයේ අවශ්‍යතාවය අවධාරණය කළහ. මත්ස්‍ය ගහනය හැවරන වර්ධනය වීමට ඉඩ සැලසීම සඳහා කඩොලාන වෙරළ තීරයේ සිට මුහුද දෙසට මීටර් 100 ක සීමාවක් තුළ මසුන් ඇල්ලීමෙන් ස්වේච්ඡාවෙන්ම වැළකී සිටිති.
- **ඉරණනිවූ:** නායනය හමුවේ වුවද, සහාය ලබන්නේ නම් මුහුදු තණකොළ සංරක්ෂණය කිරීමට 92% ක් දැඩි කැමැත්තක් දැක්වූහ.
- **දැනුම ඒකාබද්ධ කිරීම:** විද්‍යාත්මක දැනුම සහ ප්‍රජා දැනුම යනු එකිනෙකට විරුද්ධ ප්‍රවේශයන් නොවන බව සහභාගිවන්නෝ අවධාරණය කළහ.

මොඩියුලය 6: දේශගුණික වගවීම සහ හානි හා අලාභ

- **වෙනස් වන දේශගුණික යථාර්ථයන්:** කල්පිටියේදී භූගත ජලය ලුණු සහිත වීම සහ ශාක කළු වීම වාර්තා විය. ඉරණනිවූ හි ඉහළ උෂ්ණත්වය සහ මිරිදිය ගංවතුර මුහුදු තණකොළ හානියට සෘජුවම හේතු වී තිබේ.
- **දිත්වා සුළු සුළඟ:** මීගමුවේදී මිරිදිය ගැලීම් නිසා පාරිසරික පද්ධතිවලට හානි සිදු වී ඇත.

වාකරේ හි, විනාශ වූ දැල් සහ වගාවන් සඳහා ලියාපදිංචි වුවද මූල්‍ය වන්දි කිසිදා ලැබී නැත.

- **ආර්ථික නොවන අලාභ:** ප්‍රජාවන්ට අහිමි වන්නේ ජීවනෝපායන් පමණක් නොවේ; පරම්පරාවෙන් පරම්පරාවට පැමිණි පාරිසරික අනාවැකි කිමේ හැකියාව, දැනුම සහ

සංස්කෘතික චාරිත්‍ර චාරිත්‍ර ද ඔවුන්ට අහිමි වෙමින් පවතී. එක් ප්‍රජා සාමාජිකයෙකු විස්තර කළ පරිදි, "පෙර පරම්පරාවන්ගෙන් ලැබුණු පාරිසරික දිනදර්ශනය අද දේශගුණික යථාර්ථයන්ට තවදුරටත් ගැලපෙන්නේ නැත." වෙරළබඩ ප්‍රජාවන් සංවර්ධනයට හෝ සංරක්ෂණයට විරෝධී බව මෙම සොයාග

ැනීම්වලින් කියවෙන්නේ නැත. ඒ වෙනුවට, මූල සිටම නියෝජන සහභාගීත්වයක් සහිතව නිවැරදිව සැලසුම් කර ඇති විට, ඔවුන් පාරිසරික ව්‍යාපෘති සඳහා කොන්දේසි සහිත සහයෝගය පළ කරති. ප්‍රජා බලය සහ පාරිසරික භාරකාරත්වය යනු සංවර්ධනයට බාධාවක් නොව පාලන අසාර්ථකත්වයට ඇති විසඳුම් වේ.

ඉරණනිවූ ධීවර ප්‍රජාව, ජුනි 2026

4. එකඟතා පරතරය

සියලුම අධ්‍යයන ප්‍රදේශ පුරා, සහභාගිවන්නන් විසින් නැවත නැවතත් සිදු වන එකඟතාවය සහ පාලනය පිළිබඳ පරතරයක් විස්තර කරන ලදී. බොහෝ විට ව්‍යාපෘති, ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ, යටිතල පහසුකම් මාර්ග හෝ ඉඩම් භාවිත නියමයන් සැබවින්ම තීරණය කර අවසන් වූ පසුව ප්‍රජාවන්ට ඒ පිළිබඳව දැනුම් දෙනු ලැබේ. ධීවර භූමි,

ජල පහරවල්, මත්ස්‍ය ඛිත්තර දමන චක්‍ර, කාලගුණය, කඩොලාන, වනාන්තර සහ සාම්ප්‍රදායික සම්පත් කළමනාකරණය පිළිබඳ තමන් සතු දැනුම සැලසුම්කරණයට සැමවිටම ඇතුළත් කර නොගන්නා බව ද සහභාගිවන්නෝ වාර්තා කළහ. ප්‍රජාවන් සිය විරෝධතාවලදී නැගූ කනස්සල්ල සටහන් කරගැනීම, ඒවාට ක්‍රියා කිරීම හෝ පැහැදිලි

පැහැදිලි කිරීමක් ලබා දීම සිදු නොවන බව ඔවුන්ට හැඟී යයි. "අපට රජයේ ප්‍රතිපත්ති සහ රෙගුලාසි ගැන දැනගන්න ලැබෙන්නේ රජය විසින් ඒවා ගැසට් කර ප්‍රකාශයට පත් කළාට පස්සෙ විතරයි" (පුත්තලම දැව්කිකියේ ඉලක්කගාන කණ්ඩායම් ජාත්‍යන්තරවක ආයතනවතනෙක්)

වෙරළබඩ ප්‍රජාවන් මුහුණ දෙන එකඟතා පරතරය

ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ සහ කලපු මත යැපෙන ප්‍රජාවන්ගේ සංසන්දනාත්මක සාක්ෂි

ස්ථානය	පළාත / කලාපය	ප්‍රධාන තර්ජනය හෝ පීඩනය	පාලනයේ අසාර්ථකත්වය	නීතිකම සහ ප්‍රවේශ පීඩනය	ප්‍රජා ප්‍රතිචාරය සහ යෝජිත විසඳුම්
මිගමුව	බස්නාහිර	නාගරීකරණය, වරාය නගර ව්‍යාපෘතිය, සංචාරක ව්‍යාපාරය, දූෂණය සහ කරවල වේලන භූමි හා කලපු ඉඩකඩ අහිමි වීම.	ප්‍රජා විරෝධතා අර්ථවත් සහභාගීත්වයක් ලෙස නොව හුදෙක් දැනුම්දීමක් ලෙස සලකා ඇත; සංවර්ධන හා පාරිසරික බලපෑම් පිළිබඳ කනස්සල්ලට නිසි පිළියම් යොමු නොවිණි.	නාගරික හා යටිතල පහසුකම් සංවර්ධනය නිසා කලපුව, වෙරළ තීරය සහ කරවල වේලන භූමිවල පවතින අනියම් හෝ ජීවනෝපාය භාවිතයන් පීඩනයට ලක්ව ඇත.	අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ හා පිරිසිදු කිරීමේ ව්‍යාපාර, පෙත්සම්, නීතිමය අභියෝග, ප්‍රජා දැනුවත් කිරීම සහ පහළ සිට ඉහළට තීරණ ගැනීමේ ක්‍රමවේද.
රැකව	දකුණ	සංචාරක ව්‍යාපාරය, ඉස්සන් වගාව, දූෂණය සහ දුර්වල ලෙස සැලසුම් කළ වරාය හා පාලම් යටිතල පහසුකම්.	වරාය හා යටිතල පහසුකම් සැලසුම්වලට තාක්ෂණික කනස්සල්ල ඇතුළත් කර නැත; ජලජ වගා තීරණවලදී දුර්වල නියාමනය සහ දේශපාලන බලපෑම් පිළිබඳවද ප්‍රශ්න කෙරිණි.	සංචාරක හා ජලජ වගා ඉඩම් භාවිත තීරණ නිසා තෙත්බිම්, කලපුව, කඩොලාන සහ ධීවර ප්‍රවේශයන් පීඩනයට ලක්ව ඇත.	ඉස්සන් වගාව, කැස්බෑ හා කඩොලාන සංරක්ෂණය, අපජල පිරිපහදුව සහ නියාමනය කළ සංවර්ධනය වෙනුවෙන් විරෝධතා සහ පෙනී සිටීම්.
වාකරේ	නැගෙනහිර	වනාන්තර විනාශය, ඉඩම් අත්පත් කරගැනීම, වන ප්‍රවේශය සීමා වීම, පශ්චාත් යුධ චිතැන් වීම සහ හමුදාකරණය.	බලධාරීන් වෙත කිහිප වරක් ගියද පසුවිපරම් ක්‍රියාමාර්ග සිදු වී නැත; පාරම්පරික ඉඩම් හා වන භාවිතය සීමා කර ඇති අතර ප්‍රජා දැනුම නිසි ලෙස පිළිගෙන නැත.	පාරම්පරික හා සිරිත් විරිත් ඉඩම්/වන අයිතිවාසිකම් අනාරක්ෂිතය; විධිමත් ඔප්පු නොමැතිකම රාජ්‍ය අත්පත් කරගැනීම් හා පෞද්ගලික වගාවන්ට නතු වීමේ අවදානම වැඩි කරයි.	ජ්‍යෙෂ්ඨ නිලධාරීන්ට සෘජුව කරුණු දැක්වීම, පාරම්පරික ඉඩම්වලින් පිටුදැකීමට එරෙහි වීම, සාම්ප්‍රදායික පාරිසරික භාරකාරත්වය සහ ප්‍රජා පාලනය පිළිගැනීමේ ඉල්ලීම.
කල්පිටිය	වයඹ	සංචාරක ව්‍යාපාරයේ ව්‍යාප්තිය, වාණිජ ධීවර කර්මාන්තය, දූෂණය සහ යෝජිත මුහුදු යට විදුලි රැහැන් යටිතල පහසුකම්.	සිංහල භාෂාව මුල් කරගත් සන්නිවේදනය, අධික වැඩ බරින් යුතු ප්‍රාදේශීය පරිපාලනය, ඉහළ බලධාරීන් සමඟ දුර්වල සන්නිවේදනය සහ ව්‍යාපෘති මාර්ග පිළිබඳ අප්‍රමාණවත් උපදෙස් විමසීම.	සංචාරක ගැසට් නිවේදන හා සංවර්ධනය නිසා ඉඩම්, ස්වාභාවික සම්පත් සහ සාම්ප්‍රදායික ජීවනෝපාය ප්‍රදේශ වෙත ඇති ප්‍රවේශය අහිමි වී ඇත.	ද්විභාෂා තොරතුරු ලබාදීම, ධීවර, කාන්තා හා ගම්මාන සමිති භාවිත කිරීම, ශක්තිමත් ධීවර ප්‍රතිපත්තියක් සහ දේශීය දැනුම ඒකාබද්ධ කිරීමේ ඉල්ලීම.
විඩත්තල්හිවු	උතුර	ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ සීමාවන්, නීති විරෝධී ධීවර කර්මාන්තය, ඉස්සන් වගාවේ බලපෑම්, ධීවර ක්ෂය වීම සහ වෙරළබඩ පාරිසරික හායනය.	ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ නම් කිරීමට පෙර ප්‍රමාණවත් තොරතුරු හෝ අර්ථවත් උපදෙස් ලබාදීමක් සිදු නොවීය; මායිම් එකිනෙක මත වැටීම සහ සීමිත ලෙස නීතිය ක්‍රියාත්මක වීම නීත්‍යානුකූලභාවය පළුදු කරයි.	වේතිහාසික මුහුදු ප්‍රවේශය සහ සාම්ප්‍රදායික සමුද්‍ර භාවිතය පීඩනයට ලක්ව ඇත; විනාශකාරී ධීවර කටයුතු සිදුවෙද්දී ප්‍රජාවට පමණක් සීමා පැනවීම සහ අත්අඩංගුවට ගැනීම් අසාධාරණ ලෙස අත්විඳිති.	ආරක්ෂිත ප්‍රදේශය සම-කළමනාකරණයට ඇති කැමැත්ත; ප්‍රජා අධීක්ෂණය, පැහැදිලි මායිම්, දැඩි ලෙස නීතිය ක්‍රියාත්මක කිරීම සහ හානි වූ දැල් වකතු කිරීමේ ක්‍රමවේද.
ඉරණහිවු	උතුර	නීති විරෝධී ට්‍රේලර් යාත්‍රා හා විනාශකාරී ධීවර ක්‍රම, මුහුදු කුඩාල්ලන් සහ මුහුදු තණකොළ ආශ්‍රිත ජීවනෝපාය පීඩනය, දේශගුණික අවදානම්.	නීතිය ක්‍රියාත්මක කිරීමේ දුර්වලතා සහ තරඟකාරී භාවිතයන් අසම්පූර්ණ ලෙස කළමනාකරණය කිරීම; සමුද්‍ර ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ (MPA) කලාපකරණයට ප්‍රජා දැනුම සකස් විය යුතුය.	ධීවර, ජලජ වගා සහ මුහුදු තණකොළ සම්පත් භාවිතයන් එකිනෙක මත වැටේ; පශ්චාත් යුධ චිතැන් වීම, ඉඩම් ඔප්පු අනාරක්ෂිතභාවය සහ හමුදා අත්පත් කරගත් ඉඩම් අවදානම වැඩි කරයි.	ප්‍රජා සහභාගීත්වය සහ සම-කළමනාකරණය සඳහා දැඩි ඉල්ලුම, ඉලක්කගත ජීවනෝපාය විවිධාංගීකරණය, ආපදා සූදානම සහ මුහුදු තණකොළ භාරකාරත්වයට සහයෝගය.

මෙම වගුව මගින් සහභාගිවන්නන්ගේ අත්දැකීම්, නිරීක්ෂණ සහ යෝජිත විසඳුම් සංක්ෂිප්ත කෙරේ. අධ්‍යයනය කළ ප්‍රදේශ හය පුරාම, ප්‍රජාවන් නැවත නැවතත් සිදු වන එකඟතා පරතරයක් වාර්තා කළහ: එනම් වෙරළබඩ ඉඩම්, ජලය, ජීවනෝපායන් සහ සංරක්ෂණ ප්‍රදේශවලට බලපාන තීරණ බොහෝ දුරට තීරණය කර අවසන් වූ පසුව පමණක් සන්නිවේදනය කරන

අතර, දේශීය පාරිසරික දැනුම සහ ජීවනෝපාය බලපෑම් සඳහා ලැබෙන්නේ සීමිත අවධානයක් වේ. මිගමුවේ නාගරීකරණය සහ දූෂණය ආදී ගැටලුවල සිට උතුර සහ නැගෙනහිර සංචාරක ව්‍යාපාරය, ජලජ වගාව, ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ සීමාවන් සහ පශ්චාත් යුධ සමයේ ඉඩම් අනාරක්ෂිතභාවය දක්වා වූ නිශ්චිත පීඩනයන්

සහ ස්වරූප වෙනස් වුවද; පාලන රටාව සමාන වේ: බලපෑමට ලක්වූ ප්‍රජාවන් වාර්තා කරන්නේ තීරණ ගත් පසුව ඔවුන්ට ඒ බව දැනුම් දෙන බවයි. මෙහි ප්‍රතිඵලය හුදෙක් අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ ගැටලුවක් පමණක් නොව, දුර්වල ලෙස සැලසුම් කළ යටිතල පහසුකම්, ප්‍රවේශය පිළිබඳ විසඳා නොගත් ගැටුම් සහ පළුදු වූ විශ්වාසය නිර්මාණය කරන ප්‍රායෝගික පාලනය

කෙරෙහි වන අසාර්ථකත්වයකි. විමෝචන ප්‍රජාවන් සංවර්ධනයට හෝ සංරක්ෂණයට එකඟව පිරුද්ධ නැත. ඔවුහු පහළ සිට ඉහළට ක්‍රියාත්මක වන සක්‍රීය පියවර ලෙස නියාමනය කළ සංවර්ධනය, ප්‍රජා අධීක්ෂණය, සම-කළමනාකරණය, ද්විභාෂා සන්නිවේදනය සහ ජීවනෝපාය ආරක්ෂණ වැඩපිළිවෙල යෝජනා කරති.

5. නෛතික සහ ප්‍රතිපත්තිමය විශ්ලේෂණය: ව්‍යුහාත්මක ඛාධකය

මෙම ක්ෂේත්‍ර අධ්‍යයන සොයාගැනීම් හුදකලා සිදුවීම් නොවේ; ඒවා ප්‍රජා අයිතිවාසිකම් බැහැර කරන නෛතික රාමුවක ලක්ෂණ වේ. 2026 ජාතික පාරිසරික (සංශෝධන) පනත මගින් උපායමාර්ගික පාරිසරික ඇගයීම සහ ඉහළ දැඩුවම් හඳුන්වා දුන්නද, සිවිල් සමාජ විශ්ලේෂණයන් විසින් එහි ඇති ප්‍රධාන අඩුපාඩු පෙන්වා දෙයි:

- **අනිවාර්ය පූර්ව, නිදහස් සහ දැනුවත් එකඟතාව අනිවාර්ය කර නොමැතිවීම:** පනත් කෙටුම්පත මගින් මහජන අදහස් විමසීම අවශ්‍ය බව දන්වා සිටියද එකඟතාවය අනිවාර්ය නොකරයි. 23KK(6) වගන්තිය මගින් බලධාරීන්ට 'අදහස් කෙරෙහි අවධානය යොමු කිරීම් පමණක්' නියම කරයි. මෙය ප්‍රජා කහස්සල්ල නොසලකා හැරීමට ඉඩ සලසන දුර්වල ප්‍රමිතියකි.
- **භාෂාව සහ ප්‍රවේශය:** පනත් කෙටුම්පත දැනුම්දීම් සඳහා පුවත්පත් ප්‍රකාශන මූලිකව භාවිත වේ. කල්පිටියේදී දක්නට ලැබුණු පරිදි, මෙය දෙමළ භාෂාව භාවිත කරන ප්‍රජාවන් ආන්තිකරණය කරන අතර ප්‍රධාන ධාරාවේ මාධ්‍ය වෙත ප්‍රවේශයක් නොමැති පිරිසද නොසලකා හරියි.
- **තෙත්බිම් ප්‍රකාශයට පත් කිරීම (23MM වගන්තිය):** පූර්ව උපදෙස් ලබා ගැනීමකින් තොරව තෙත්බිම් ප්‍රකාශයට පත් කිරීමට අමාත්‍යවරයාට බලය ලබා දෙයි, එමගින් පවතින ජීවනෝපායන් අපරාධ ලෙස සැලකීමේ අවදානමක් ඇත.
- **අධිකරණ බලය සීමා කිරීම (23FA(3) වගන්තිය):** ඇතැම් බලපත්‍ර තීරණ 'අවසන්' සහ නිශ්චිත ලෙස ප්‍රකාශයට පත් කරයි, එමගින් බලපෑමට ලක්වූ ප්‍රජාවන්ට සාධාරණය ඉෂ්ට කරගැනීමට ඇති ප්‍රවේශය සීමා කරයි.
- **ඒකාකාරී ලෙස සැලකීම:** මෙම පනත 'බලපෑමට ලක්වූ ප්‍රජා' යන්න නිර්වචනය නොකරන අතර, 'මහජනතාවගේ ඕනෑම' අයෙකු යනුවෙන් හඳුන්වයි. එමෙන්ම කාර්මික ව්‍යවසායකයින් සහ ජීවනෝපාය සඳහා කටයුතු කරන පුද්ගලයින් එක හා සමානව සලකමින් පරිමාණය නොසලකා ඒකාකාරී ලෙස දැඩුවම් පනවයි.

පිළියමක් ලෙස, ප්‍රජා ඉඩම්, ජලය, සම්පත් සහ ජීවනෝපායන්ට බලපාන තීරණ සඳහා සුගම තොරතුරු, අර්ථවත් නියෝජනය, සාධාරණය හා යුක්තිය ඉෂ්ට කරගැනීමේ ක්‍රියාවලිය වෙත

ප්‍රවේශය සහ සුදුසු එකඟතා අවශ්‍යතා ඇතුළත් අයිතිවාසිකම් පදනම් කරගත් ප්‍රමිතියකට අනුව මෙම පනත ඇගයීමට ලක් කළ යුතුය.

ශ්‍රී ලංකාවේ වර්තමාන ප්‍රවේශය ජාත්‍යන්තර බැඳීමෙහි එන පනත සඳහන් කරුණුවලට පටහැනි වේ:

1. දේශපාලන හා සිවිල් අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ ජාත්‍යන්තර සම්මුතිය සහ පාරම්පරික ජනයාගේ අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ එක්සත් ජාතීන්ගේ ප්‍රකාශනය (UNDRIP - 19 වගන්තිය): පාරම්පරික ජනතාවට බලපාන ව්‍යවස්ථාදායක සහ පරිපාලන පියවර සඳහා පූර්ව, නිදහස් සහ දැනුවත් එකඟතාවය (FPIC) අවශ්‍ය වේ.
2. ජෛව විවිධත්වය පිළිබඳ සම්මුතිය (CBD) යටතේ කුන්මින්-මොන්ට්‍රිල් ගෝලීය ජෛව විවිධත්ව රාමුවේ (KMGBF) 22 වන ඉලක්කය: සම්පූර්ණ, සාධාරණ, සහ අන්තර්ග්‍රාහී සහභාගීත්වය නියම කරයි: "ආදිවාසී ජනයා සහ දේශීය ප්‍රජාවන්ගේ සංස්කෘතීන්ට මෙන්ම ඉඩම්, ප්‍රදේශ, සම්පත් සහ සාම්ප්‍රදායික දැනුම පිළිබඳ ඔවුන්ගේ අයිතිවාසිකම්වලට ගරු කරමින්, ඔවුන්ගේද, එමෙන්ම කාන්තාවන් සහ ගැහැණු ළමුන්, ළමුන් සහ තරුණයින්, සහ ආබාධිත පුද්ගලයින්ගේද පූර්ණ, සාධාරණ, අන්තර්කරණය වූ, ඵලදායී සහ ජන්ද පරතරයන්ට/ස්ත්‍රී-පුරුෂ භාවයට සංවේදී නියෝජනය සහ තීරණ ගැනීමේ සහභාගීත්වය තහවුරු කිරීම, සහ ජෛව විවිධත්වයට අදාළ තොරතුරු මෙන්ම සාධාරණත්වය/සාධාරණ හිති පද්ධතියක් වෙත ප්‍රවේශය සහතික කිරීම; එමෙන්ම පාරිසරික මානව හිමිකම් ආරක්ෂකයින්ට පූර්ණ ආරක්ෂාව සහතික කිරීම."
3. ජාත්‍යන්තර අධිකරණයේ (ICJ) උපදේශක අදහස (2025 ජූලි 23, හඩුව 187): ICJ විසින් තීරණාත්මක බැඳීම් සහිත මූලධර්ම 4 ක් ස්ථාපිත කරන ලදී:
 - ❖ **පදනම:** මානව හිමිකම් නීතිය පරිසරය ආරක්ෂා කිරීමට අදාළ වේ.
 - ❖ **ප්‍රජාවන් සෘජුවම ඇතුළත් කිරීම:** දේශගුණික ක්‍රියාමාර්ග ගැනීමේදී පාරම්පරික ජනයාගේ සහ දේශීය ප්‍රජාවන්ගේ අයිතිවාසිකම්වලට ගරු කළ යුතුය.
 - ❖ **අනිවාර්ය සහභාගීත්වය:** දේශගුණික පියවරයන් සහභාගීත්වය, බලගැන්වීම සහ වගවීම යන මානව

මීගමුව ධීවර ප්‍රජාව, ජුනි 2026

- හිමිකම් මූලධර්මවලට අනුකූලව සැලසුම් කළ යුතුය.
- ❖ **නෛතික වශයෙන් වන අනෙක්තර රැඳී පැවැත්ම:** රාජ්‍යයන් පාරිසරික සම්මුතීන් ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී ජාත්‍යන්තර මානව හිමිකම් නීතිය යටතේ ඇති බැඳීම් සැලකිල්ලට ගත යුතුය.

6. ගෝලීය මට්ටමේ සාර්ථකත්වය පිළිබඳ උදාහරණ සහ ප්‍රශස්ත ක්‍රියාපිළිවෙත්

ඵලදායී සංරක්ෂණය සඳහා ප්‍රජා නායකත්වය අවශ්‍ය බව පිළිගන්නේ ශ්‍රී ලංකාව පමණක් නොවේ. ලොව පුරා රටවල්, ඉහළ සිට පහළට සිදුකරන පාලනයේ සිට ප්‍රජා මූලික හෝ සම-කළමනාකරණ පාලනයකට මාරුවීම මගින් ජෛව විවිධත්වය සහ ජීවනෝපායන් යන අංශ දෙකෙහිම සාර්ථකත්වය ලබාගෙන ඇත. ප්‍රජාවන් තීරණ ගැනීමේ බලය සහ ඉඩම් හිමිකම් අයිතිය දරන විට, සංරක්ෂණය තිරසාර, සාධාරණ සහ ප්‍රබල වන බව මෙම ආකෘති මගින් ඔප්පු වේ.

මැඩගස්කරය: ඇතැම් වෙරළබඩ ප්‍රජාවන් විසින් ඔවුන්ගේම ප්‍රදේශීය මුහුදු

කළමනාකරණ කලාප (LMMAs) සැලසුම් කර නීති ක්‍රියාත්මක කරති. වේලොන්ඩ්‍රියාක් (Velondriake) වැනි කලාපවල, මෙම ප්‍රවේශය මගින් ඔවුල්ලන් ඇල්ලීමේ තුම් තාවකාලිකව වසා දැමීමට මග පාදන ලද අතර, එමගින් ක්ෂණිකව මත්ස්‍ය ගහනය වර්ධනය වී ධීවරයින්ගේ ආදායම ඉහළ ගොස් තිබේ. වැදගත්ම කරුණ නම්, ප්‍රතිලාභ සාධාරණ ලෙස බෙදී යාම සහතික කරමින්, කාන්තාවන් සහ තරුණයින් ඇතුළත් දේශීය කම්ටු මගින් මෙම මූලපිරීම් පාලනය විමසී. මෙම ආකෘතිය කෙතරම් සාර්ථක වීද යත්, "30x30" ඉලක්ක සපුරා

ගැනීමේ ප්‍රධාන උපාය මාර්ගයක් ලෙස අප්‍රිකාව සහ පැසිෆික් කලාපය පුරා රාජ්‍ය ආණ්ඩුවල අනුමැතිය ඊට හිමිව ඇත.

පිලිපීනය: දේශීය ධීවර සංවිධාන මගින් කළමනාකරණය කරනු ලබන මසුන් නොඇල්ලන කලාප තුළ කොරල් හායනය ආපසු හැරවීමට සහ මත්ස්‍ය ජෛව ස්කන්ධය 50% කට වඩා වැඩි කිරීමට ප්‍රජා මූලික සමුද්‍ර අභයභූමි සමත්ව ඇත.

සෙනගාලය: ප්‍රජා සම-කළමනාකරණ සමුද්‍ර ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ මගින් කඩොලාන පද්ධති සහ මත්ස්‍ය ගහනය හැවත යථා තත්ත්වයට පත් කර ඇති අතර, කාන්තාවන් සඳහා

එකල්ප ජීවනෝපායන් සපයා දී ඇත.

ශ්‍රී ලංකාවට ඇති වැදගත්කම: මෙම ගෝලීය උදාහරණවල පොදු ලක්ෂණය වන්නේ සාර්ථකත්වය රඳා පවතින්නේ ප්‍රජා අයිතිවාසිකම්වලට හිමිවන නීතිමය පිළිගැනීම, මූල්‍ය සඳහා ඇති සෘජු ප්‍රවේශය සහ සැබෑ තීරණ ගැනීමේ බලය මත වීමයි. ශ්‍රී ලංකාව පූර්ව, නිදහස් සහ දැනුවත් එකඟතාවය සහ සම-කළමනාකරණය පිළිගැනීම පර්යේෂණ අවදානමක් නොව, ලොව පුරා ඇති වඩාත්ම ඵලදායී සංරක්ෂණ පුරුදු සමඟ පැතිමක් බව මේවා තහවුරු කරයි.

ගෝලීය ප්‍රශස්ත ක්‍රියාපිළිවෙත්: 30x30 ඉලක්ක සහ ප්‍රජා මූලික සංරක්ෂණය සඳහා FPIC වැදගත් වන්නේ ඇයි?

ගුණාත්මක **FPIC** ක්‍රියාවලියක් ව්‍යාපෘතියක්, ආරක්ෂිත ප්‍රදේශයක්, සංරක්ෂණ සීමාකිරීමක් හෝ දේශගුණික මැදිහත්වීමක් තීරණය කර අවසන් කිරීමට පෙර ආරම්භ විය යුතුය. එය සියලුම අයිතිවාසිකම් හිමියන් හඳුනා ගැනීම, ඔවුන්ගේම නියෝජිත ආයතන හරහා කටයුතු කිරීම, සුගම භාෂාවලින් තොරතුරු ලබා දීම,

අත්‍යන්තර සාකච්ඡා සඳහා ප්‍රමාණවත් කාලයක් ලබා දීම, පාරිසරික හා සාමාජික-ආර්ථික අවදානම් හෙළිදරව් කිරීම සහ ප්‍රජාවගේ තීරණය සටහන් කර ගැනීම සිදු කළ යුතුය. එකඟතාවය අත්හිටුවන විට, විනිවිද පෙනෙන පැමිණිලි යාන්ත්‍රණයක් හරහා බලධාරීන් හේතු දැක්විය යුතුය.

ගෝලීය ක්‍රියාපිළිවෙත් 2: ආදිවාසී සහ සාම්ප්‍රදායික ප්‍රදේශ වෙතම සංරක්ෂණ ක්‍රියාවලියක් ලෙස

පරිසරය සහ සංවර්ධනය සඳහා වන අන්තර්ජාතික ආයතනයෙහි ගෝලීය විශ්ලේෂණය පෙන්වා දෙන්නේ ආදිවාසී සහ සාම්ප්‍රදායික ප්‍රදේශ 3වන ඉලක්කය සඳහා දායක වන වෙනස් නමුත් සමාන ඵලදායිතාවයක් සහුත මාර්ගයක් ලෙස පිළිගත යුතු බවයි. ආදිවාසී සහ ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාවන් ගෝලීය ඉඩම්වලින් අවම වශයෙන් 32%

ක හිමිකාරීත්වය හෝ පාලනය දරති. මීගමුව, රැකව, වාකරේ, කල්පිටිය, විඩන්තල්හිවු සහ ඉරණහිවු යන ප්‍රදේශවල පවතින දේශීය හීනි, පාරිසරික දර්ශක සහ ප්‍රජා අධීක්ෂණයන් හව ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ මගින් විතැන් නොකොට එකඟතාව සහිතව සහාය දැක්විය යුතුය.

ගෝලීය ක්‍රියාපිළිවෙත් 1: ඔස්ට්‍රේලියාවේ ආදිවාසී ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ (IPAs)

ඔස්ට්‍රේලියාවේ **IPA** වැඩසටහන මගින් සංරක්ෂණ ප්‍රදේශ ස්ථාපිත කරන්නේ කෙසේදැයි පෙන්වා දෙයි. රජයේ සීමාවන් සහ ඉලක්ක නියම කිරීමෙන් පසුව ප්‍රජාවන්ගෙන් උපදෙස් ලබා ගන්නවාට වඩා, ආදිවාසී පාලනය සහ සංස්කෘතික බලය සංරක්ෂණයේ

කේන්ද්‍රස්ථානය ලෙස සැලකීම මෙහි විශේෂත්වයයි. ශ්‍රී ලංකාවටද ධීවර ප්‍රජාවන් කලාපකරණය, අධීක්ෂණය, පුනරුත්ථාපනය සහ නීතිය ක්‍රියාත්මක කිරීමට සහභාගී වන නීතිමය සම-කළමනාකරණ වැඩපිළිවෙත් භාවිත කළ හැකිය.

ගෝලීය ක්‍රියාපිළිවෙත් 3: ජෛව සංස්කෘතික ප්‍රදේශ සහ ප්‍රජා යහපැවැත්ම

ජෛව සංස්කෘතික-ප්‍රදේශ ප්‍රවේශය මගින් ජෛව විවිධත්ව සංරක්ෂණය සංස්කෘතිය, ජීවනෝපායන් සහ ආහාර පද්ධති සමඟ සම්බන්ධ කරයි (උදා: ජේරූ හි **Potato Park**). ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ සංරක්ෂණ ඉලක්කද ප්‍රජා අගයයන් සහ ජීවනෝපාය

යථාර්ථයන් සමඟ සමගාමීව නිර්වචනය කළ යුතුය. ඉරණහිවු හි මුහුදු තණකොළ සංරක්ෂණය, තිරසාර ධීවර කර්මාන්තය සහ මුහුදු කුඩැල්ලන් අස්වැන්න හෙළීමෙන් වෙන් කළ නොහැක.

7. නිර්දේශ

මන්නාරම, අගෝස්තු 2026

ශ්‍රී ලංකාවේ ජෛව විවිධත්වය සහ දේශගුණික පාලනය මානව හිමිකම් ප්‍රමිතීන්ට අනුකූල කිරීම සහ ඵලදායී ප්‍රතිඵල තහවුරු කිරීම සඳහා, පහත සඳහන් පියවර ගන්නා ලෙස අපි රජයෙන් ඉල්ලා සිටිමු:

7.1. ව්‍යවස්ථාදායක සහ ප්‍රතිපත්තිමය ප්‍රතිසංස්කරණ

- **ජාතික පාරිසරික පනත් කෙටුම්පත සංශෝධනය කිරීම:** ප්‍රජා ඉඩම්, ජලය සහ ජීවනෝපායන්ට බලපාන තීරණ ගැනීමේදී අනිවාර්ය පූර්ව, හිඳහස් සහ දැනුවත් චක්‍රගතාවය ඇතුළත් කිරීම.
- **භාෂා සාධාරණත්වය නීතිගත කිරීම:** භාෂා බාධක නිසා කිසිදු ප්‍රජාවක් බැහැර නොකරන බව තහවුරු කරමින්, සියලුම දැනුම්දීම්, උපදෙස් විමසීම් සහ පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීම් සිංහල සහ දෙමළ යන භාෂා දෙකෙන්ම (සහ අදාළ අවස්ථාවල ඉංග්‍රීසි බසින්) සිදු කිරීම නීතියෙන් අනිවාර්ය කිරීම.
- **'බලපෑමට ලක්වූ ප්‍රජාව් නිර්වචනය කිරීම:** සාම්ප්‍රදායික අයිතිවාසිකම් සහිත ප්‍රජාවන් සාමාන්‍ය වාණිජ පාර්ශ්වකරුවන්ගෙන් නිත්‍යානුකූලව වෙනස් කොට හඳුනාගෙන, ඔවුන්ගේ සහභාගිත්වයට ප්‍රමුඛතාවය දීම.
- **අධිකරණ බලය සීමා කිරීම් ඉවත් කිරීම:** සියලුම පාරිසරික බලපත්‍ර තීරණ සඳහා අධිකරණ සමාලෝචන අයිතිය ස්ථාපිත කිරීම.

7.2. NBSAP සහ CBD වාර්තාකරණය

- **ජාතික ජෛව විවිධත්ව උපාය-මාර්ගික ක්‍රියාකාරී සැලැස්මට අනිවාර්ය පූර්ව, හිඳහස් සහ දැනුවත් චක්‍රගතාවය ඇතුළත් කිරීම:** 2030 වන විට 30% ක ජෛව විවිධත්ව සංරක්ෂණ ඉලක්කය ("30x30") සපුරා ගැනීමේ ප්‍රධාන ක්‍රියාත්මක කිරීමේ යාන්ත්‍රණය ලෙස අනිවාර්ය පූර්ව, හිඳහස් සහ දැනුවත් චක්‍රගතාවය ජාතික ජෛව විවිධත්ව උපායමාර්ගික ක්‍රියාකාරී සැලැස්මට ඇතුළත් කිරීම. රැකව කැස්බෑ සංරක්ෂණය වැඩි ප්‍රජා මූලික "වෙනත් ඵලදායී ප්‍රදේශ පදනම් කරගත් සංරක්ෂණ පියවර" නිසි සංරක්ෂණ ක්‍රියාමාර්ග ලෙස පිළිගැනීම.
- **ප්‍රජා දත්ත සටහන් කිරීම:** ජෛව විවිධත්වය පිළිබඳ සම්මුතිය වෙත ඉදිරිපත් කරන 7 වන ජාතික වාර්තාවට කල්පිටිය, මීගමුව, රැකව, වාකරේ සහ විඩත්තල්හිවු හි පාලන හිඬැස් පිළිබඳ තහවුරු කළ ප්‍රජා සාක්ෂි සෘජුවම ඇතුළත් කිරීම.

7.3. චක්‍රගතාවය ක්‍රියාත්මක කිරීම

- **සන්නිවේදන මාර්ග ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීම:** අධික වැඩ බරින් යුතු ග්‍රාම නිලධාරීන් මත පමණක් යැපීමෙන් මිදී, කල්පිටියේදී යෝජනා වූ පරිදි දැනට පවතින ධීවර සමිති, කාන්තා සමිති සහ ග්‍රාමීය සමිති ප්‍රධාන සන්නිවේදන මාර්ග ලෙස භාවිත කිරීම.
- **ප්‍රජා මූලික සංරක්ෂණය නියමු ව්‍යාපෘති ලෙස ඇරඹීම:** විඩත්තල්හිවු, රැකව, කල්පිටිය සහ ඉරණහිවු යන ප්‍රදේශවල නීත්‍යානුකූලව පිළිගත් සම-කළමනාකරණ කලාප ආරම්භ කිරීම.
- **පාරිසරික ආරක්ෂකයින් සුරැකීම:** විශේෂයෙන් උතුර සහ නැගෙනහිර කලාපවල පාරිසරික මානව හිමිකම් ආරක්ෂකයින් සඳහා තදබල ආරක්ෂාවක් සපයා දීම.

7.4. දේශගුණික වගවීම

- **ප්‍රජා ප්‍රවේශ අරමුදලක් පිහිටුවීම:** දේශගුණික හානි හා අලාභ වෙනුවෙන් නෛතික ක්‍රියාමාර්ගවලින් තොරව වන්දි ලබා ගැනීමට ප්‍රජාවන්ට සරල යාන්ත්‍රණයක් සකස් කිරීම.
- **පාරිසරික වෙනස්වීම් පරීක්ෂා කිරීම:** වාර්තා වී ඇති පාරිසරික වෙනස්කම් (මුහුදු මට්ටම සහ උෂ්ණත්වය ඉහළ යාම, බාදනය, කරදිය වැසි, ශාක කළු වීම, මුහුදු තණකොළ හායනය) පිළිබඳව ස්වාධීන විද්‍යාත්මක පරීක්ෂණ පවත්වා විවෘතව සොයාගැනීම් අදාළ ක්‍රියාමාර්ගවලට ඇතුළත් කිරීම.

7.5. ජෛව විවිධත්ව මූල්‍ය වෙත ප්‍රවේශය නිදහස් කිරීම: පොරොන්දු සිට සෘජු ප්‍රවේශය දක්වා

"30x30" ඉලක්කය සහ ඵලදායී දේශගුණික අනුකූලතාවය සඳහා ප්‍රතිපත්තිමය ප්‍රතිසංස්කරණ මෙන්ම පුරෝකථනය කළ හැකි මූල්‍ය ප්‍රතිපාදනද අවශ්‍ය වේ.

ඉරණහිවු, මැයි 2026

ලබාගත හැකි මූල්‍ය යාන්ත්‍රණයන්:

- **GEF විශ්වාසභාර අරමුදල** සහ ගෝලීය ජෛව විවිධත්ව රාමු අරමුදල: ශ්‍රී ලංකාවට දැනට **GEF-9 STAR** වෙන්කිරීම් යටතේ ඇමෙරිකානු ඩොලර් මිලියන 9.93 කට ආසන්න මුදලකට ප්‍රවේශය ඇත. **GBFF** අරමුදල මගින් වන ප්‍රතිපාදනවලින් 20% ක් ආදිවාසී සහ ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාවන් වෙත යොමු කිරීමට නියම කර ඇත.
- **කාලි අරමුදල (Cali Fund - COP16):** ඩිප්ට් අනුක්‍රමික තොරතුරු (**DSI**) මගින් ලැබෙන ප්‍රතිලාභ බෙදාගැනීමේ අරමුදලක් වන අතර, එහි සම්පත්වලින් අවම වශයෙන් 50% ක් ප්‍රජාවන්ගේ ස්වයං-හඳුනාගත් අවශ්‍යතා සඳහා සෘජු ගෙවීම් ලෙස ලබා දීමට නියම කෙරේ.
- **GEF කුඩා ප්‍රදාන වැඩසටහන (GEF-SGP):** **UNDP** මගින් ක්‍රියාත්මක වන මෙය ප්‍රජා මුලපිරීම් සඳහා සෘජුවම මූල්‍ය පහසුකම් සපයන ප්‍රායෝගිකම මාර්ගයයි.

ප්‍රවේශයේ පවතින පරතරය:

මෙම සම්පත් පැවතුණද, ශ්‍රී ලාංකේය ප්‍රජාවන් විශාල බාධාවන්ට මුහුණ දෙයි: එනම් සංකීර්ණ ඉල්ලුම්පත් ක්‍රියාවලීන්, දේශීය භාෂාවලින් තොරතුරු නොමැතිකම සහ අරමුදල් සෘජුවම පරිසර හානිකරුවන් වෙත යොමු කිරීම වෙනුවට ජාතික අයවැය හරහා ගමන් කරවන පද්ධතිය ආදියයි. සැබෑ 'සෘජු ප්‍රවේශය' යන්නෙන් අදහස් කරන්නේ ප්‍රජාවන් විසින්ම මූල්‍ය ප්‍රමුඛතා පාලනය කිරීම, ගැලපෙන වාර්තාකරණ අවශ්‍යතාවලට මුහුණ දීම සහ පාලනයට සක්‍රීයව සහභාගී වීමයි.

මූල්‍ය සාධාරණත්වය සඳහා වන නිර්දේශ:

- **1 සෘජු ප්‍රවේශය සක්‍රීය කිරීම:** ප්‍රජා මූලික ක්‍රියාකාරකම් සඳහා වන 20% ක **GBFF** ඉලක්කය සහ 50% ක **Cali Fund** නියෝගය අනවශ්‍ය රජයේ මැදිහත්වීම් මගහරිමින් සෘජු ප්‍රවේශ ක්‍රමවේද හරහා සපුරාලීම තහවුරු කිරීම. අරමුදල් වෙත ප්‍රවේශය ප්‍රජාවන් විසින්ම හඳුනාගත් ආයතන හරහා ලබා දිය යුතුය.
- **දිවයින පුරා වෙරළබඩ ප්‍රජාවන් සඳහා GEF-SGP අදියර 8 හි ප්‍රමුඛතාවය දීම:** ඉදිරියට පැමිණෙන **GEF-SGP** 8වන මෙහෙයුම් අදියරේදී පරිසර අමාත්‍යාංශය සහ **UNDP** විසින් ප්‍රජා මූලික සමුද්‍ර සංරක්ෂණයට සහ **OECMs** සඳහා පැහැදිලි ලෙස ප්‍රමුඛතාවය දිය යුතුය.
- ❖ **ක්ෂණික අවධානය:** මන්නාරම-යාපනය කලාපයේ පූර්ව අදියරේ සාර්ථකත්වය සහ උතුර සහ නැගෙනහිර පවතින පශ්චාත්-යුද අවදානම් සලකා බලමින්, ඉඩම් හිමිකාරීත්වය සහ හමුදාකරණය නිසා පැන නගින බාධකවලට පිළියම් යෙදීම සඳහා එම ප්‍රදේශ වෙනුවෙන්ම වෙන්වූ අරමුදල් කවුළුවක් පිහිටුවිය යුතුය.
- ❖ **ජාතික මට්ටම:** සංචාරක සහ කාර්මික ව්‍යාපෘති හේතුවෙන් විතැන් වන ඔස්නාහිර (උදා: මීගමුව) සහ දකුණේ (උදා: රැකව) අවදානමට ලක්වූ වෙරළබඩ ධීවර ප්‍රජාවන්ද ඇතුළත් වන පරිදි විවා සඳහා වන සුදුසුකම් පුළුල් කළ යුතුය.
- ❖ **අරමුණ:** දෙමළ, සිංහල සහ ඉංග්‍රීසි භාෂාවලින් සරල කළ ඉල්ලුම්පත් ක්‍රියාවලියක් සහතික කරන අතරම, මූල්‍ය ප්‍රවේශය තීරණය වන්නේ භූගෝලීය පිහිටීම මත පමණක් නොව, පාරිසරික අවශ්‍යතාවය සහ ප්‍රජාවේ භාරකාරත්ව හැකියාව මත බව තහවුරු කිරීම.
- **විනිවිදපෙනෙන බව සහ වගවීම:** පසුගිය වසර 5 තුළ ජාත්‍යන්තර ජෛව විවිධත්ව මූල්‍යකරණයෙන් (**GEF**" **GBFF**) කොපමණ ප්‍රමාණයක් ප්‍රජා මූලික සංවිධාන වෙත ලැබී ඇත්දැයි පැහැදිලි විස්තරයක් ප්‍රකාශයට පත් කිරීම. පූර්ව හිඳහස් චක්‍රගතාවයට ගරු කිරීමට අපොහොසත් වන මූල්‍ය ව්‍යාපෘති සඳහා ප්‍රජා පැමිණිලි යාන්ත්‍රණයක් සකස් කිරීම.
- **NBSAP වෙත මූල්‍යකරණය ඇතුළත් කිරීම:** ශ්‍රී ලංකාවේ අවසාන **NBSAP** (2026-2030) සැලැස්මට නිලධාරීවාදී බාධාවලින් තොරව ප්‍රජාවන්ට **Cali Fund** සහ **GBFF** වෙත ප්‍රවේශ විය හැකි ජෛව විවිධත්ව මූල්‍ය සැලැස්මක් ඇතුළත් කළ යුතුය.

අවසාන අදහස:

ප්‍රවේශය සහ වගවීම නොමැති මූල්‍යකරණය හුදෙක් පොරොන්දුවක් පමණි. ශ්‍රී ලංකාව සිය ගෝලීය බැඳීම් ඉටු කිරීමට නම්, මූල්‍ය ගැලීම

සිදුවිය යුත්තේ පරිසර හානිකරත්වයේ ගැලීමට අනුකූලවය: එනම් අපගේ වෙරළ තීරයන් ආරක්ෂා කරන ප්‍රජාවන් වෙතට සෘජුවමය.

ඉරණහිවු, මැයි 2026

නිගමනය: පාලනය සහ සහයෝගීතාවය අතර තෝරාගැනීමක්

මෙම වාර්තාව ඉදිරිපත් කරන සාක්ෂි කිසිසේත් බැහැර කළ නොහැකි තරම් පැහැදිලිය. කල්පිටියෙන් වාර්තා වන කරදිය මිශ්‍ර වැසිවල සිට ඉරණහිවු හි ක්ෂය වන මත්ස්‍ය සම්පත දක්වා, පාරිසරික අනතුරු ඇඟවීම් රතු වළ දල්වමින් පවතී. නමුත් සමාජීය අනතුරු ඇඟවීම්ද විලෙසම හදිසි සහ තීරණාත්මක ය. රැකව ප්‍රදේශයේ ධීවරයෙකු තම උපදෙස් නොසලකා හැරීම නිසා වරායක් විනාශ වී යන අයුරු බලා සිටින විට, හෝ වාකටේ ප්‍රදේශයේ ආදිවාසී නායකයෙකු තම මුතුන්මිත්තන්ගේ භූමියේ ඇවිදීම නිසා අත්අඩංගුවට පත්වන විට, රජය සහ ජනතාව අතර ඇති සමාජීය විකෘතතාවය බිඳ වැටේ. ශ්‍රී ලංකාව මේ මොහොතේ තීරණාත්මක සංධිස්ථානයක සිටී. එක් මාර්ගයක් පවතින තත්ත්වය විලෙසම පවත්වාගෙන යයි: එනම් කොළඹදී තීරණ ගෙන, වෙරළබඩට පවරා, පොලිසිය ලවා ක්‍රියාත්මක කරවන ඉහළින් පහළට යන 'පාලනය' පදනම් කරගත් ආකෘතියයි. මෙම මාර්ගය වැඩි ගැටුම් ප්‍රමාණයකට, අසාර්ථක යටිතල පහසුකම්වලට සහ මෙම දිවයින වසර දහස් ගණනක් තිස්සේ ආරක්ෂා කළ සාම්ප්‍රදායික දැනුම අහිමිවීමට මග පාදයි. මෙය ප්‍රජාවන් සම්පතක් ලෙස නොව ඩරක් ලෙස සලකන මාර්ගයකි. අනෙක් මාර්ගය වන්නේ විකෘතතාවය සහ සහයෝගීතාවයයි. එහිදී රජය තේරුම් ගන්නේ

තමන් සතු වඩාත්ම ඵලදායී සංරක්ෂණ මෙවලම නව නීතියක් හෝ උස වැටක් නොව, දේශීය ප්‍රජාවන්ගේ විකෘතතාවය සහ භාරකාරත්වය බවයි. එය ජනතාව විතැන් කිරීමෙන් නොව, ඔවුන් බලගන්වමින් "30x30" පෙට්ටි විවිධත්ව ඉලක්කය කරා යන මාර්ගයයි. ජාත්‍යන්තර අධිකරණය විසින් තහවුරු කරන ලද නෛතික බැඳීම් දේශීය ප්‍රජාවන්ගේ අයිතිවාසිකම්වලට ගරු කිරීම සහ ඔවුන්ගේ සහභාගීත්වය තහවුරු කිරීම ජාතික ප්‍රතිපත්තියට බද්ධ වන මාර්ගය වියයි. තෝරාගැනීම පැහැදිලිය. අපට මුහුද ගැන නොදන්නේ දන්නා ප්‍රජාවන් සමඟ සටන් කිරීම දිගටම කරගෙන යා හැකිය, නැතහොත් ඔවුන් සමඟ එකතු වී කටයුතු කළ හැකිය. **CBD COP17** සඳහා සූදානම් වන ප්‍රතිපත්ති සම්පාදකයින් වෙත: ප්‍රජාවන් සූදානම්ය. ඔවුන් සංරක්ෂණය සඳහා තමන්ගේ දැනුම, ශ්‍රමය සහ කැපවීම ලබා දී ඇත. ඔවුන් ඊට හිමිවූ වශයෙන් ඉල්ලන්නේ තීරණ ගන්නා මේසයේ අසුනක් සහ තමන්ගේ අනාගතය තීරණය කරන ව්‍යාපෘති සඳහා "ඔව්" හෝ "නැත" කීමේ අයිතිය පමණි. අපි හුදෙක් විමසීමේ සිට විකෘතතාවය දක්වා ගමන් කරමු. අපි පාලනයේ සිට සහයෝගීතාවය දක්වා ගමන් කරමු. මන්ද ජනතාව නොමැතිව සංරක්ෂණයක් නැත. සංරක්ෂණය නොමැතිව අනාගතයක් නැත.

පී.කේ. පද්මසිරි, සාමාජික - කලපු ධීවර සංගමය, රැකව, ජූනි 2026

Greenpeace South Asia වෙබ් අඩවියේ ඇති ඇමුණුම් ලැයිස්තුව:

- ◆ ක්‍රමවේද රාමුව
- ◆ වෙරළබඩ ප්‍රජා ඉලක්කගත කණ්ඩායම් සාකච්ඡා ප්‍රශ්නාවලිය
- ◆ වෙරළබඩ ප්‍රජාවන් සඳහා වන පාරිභාෂික පද්මාලාව
- ◆ පරිසර අමාත්‍යාංශය වෙත ඉදිරිපත් කළ ජාතික පාරිසරික පනත පිළිබඳ නිර්දේශ
- ◆ ශ්‍රී ලංකා රජය වෙත යැවූ ප්‍රජා විකෘතතා ලිපිය - පිටපත් යැවූ අයගේ ලැයිස්තුව
- ◆ පූර්ව හිඳහස් සහ දැනුවත් විකෘතතාවය (FPIC) පිළිබඳ විශේෂාංග ලිපිය
- ◆ වෙරළබඩ ප්‍රජාවන්ගේ අදහස් දැක්වීම්

"මුහුදු සමඟ වැඩ කරන්නේ යන මුහුදු ප්‍රජාවන්ගේ අයිතිවාසිකම් තහවුරු කිරීමට අපි කටයුතු කරමු."
"ව්‍යාපෘති හෝ නිෂ්පාදන ජනනය කරන විට අපි සහ ධීවරයන්ගේ සහයෝගය ඇතිව සිදු කරනවා නම්, ඒවා අපේ ජීවනෝපායන් හැරවීමට උදව් වේවි කියලා අපි හිතනවා."

"පී.කේ. පද්මසිරි, කලපු ධීවර සමිතියේ සාමාජික, රැකව

විඩන්තල්ලිවු සංරක්ෂිත කලාපය, අගෝස්තු 2026